

SLUTTRAPPORT

FØLGEEVALUERING AV KLIMASATS

TILDELINGER 2016-2018

Forord

På oppdrag for Miljødirektoratet har Menon Economics gjennomført en følgeevaluering av Klimasats, som er en støtteordning for klimatiltak i kommunene. Følgeevalueringen har pågått over årene 2017-2019, og dekker tildelingene i 2016-2018. Denne rapporten oppsummerer drøftinger og anbefalinger av ordningen med hensyn til eventuell videreføring.

Prosjektet har vært ledet av Annegrete Bruvoll, med Kaja Høiseth-Gilje som operativ prosjektleder og Christian Grorud og Alexander W. Aamo som prosjektmedarbeidere. Kristin Magnussen har vært kvalitetssikrer. Simen Pedersen har bidratt som medforfatter og kvalitetssikrer i følgeevalueringens to første rapporter.

Vi takker for et spennende oppdrag, og for god oppfølging og interessante diskusjoner med Kirvil Stoltenberg, Marit Hepsø og Ida Bjørkum i Miljødirektoratet. Vi takker også alle vi har intervjuet for gode innspill underveis i prosessen. Forfatterne står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

Desember 2019

Annegrete Bruvoll
Prosjektleder
Menon Economics

Innhold

SAMMENDRAG	4
1 FORMÅL OG METODE	7
2 SØKERE, TILDELTE PROSJEKTER OG AVSLAG 2016-2018	9
2.1 Innvilgede og avslåtte søknader	9
2.2 Geografisk inndeling og prosjektstørrelse	12
3 EVALUERING AV STØTTEORDNINGEN MED RESULTATER FRA TILSKUDDENE	14
3.1 Gjennomføring av prosjekter	14
3.2 Addisjonalitet	15
3.3 Utløsning av ytterligere tiltak	17
3.3.1 Grunner til at ytterligere tiltak er gjennomført	17
3.3.2 Grunner til at tiltak ikke gjennomføres	19
3.4 Effekter av støtten	21
3.4.1 Utslipp av klimagasser	22
3.4.2 Omstilling til lavutslippssamfunnet	23
3.4.3 Formidlings- og spredningseffekter	24
3.5 Indikatorer for måloppnåelse	26
4 EVALUERING AV FORVALTNINGEN AV TILSKUDDSDORDNINGEN	28
4.1 Tilgjengelighet og målgruppe	28
4.1.1 Hvordan de som har mottatt tilskudd fikk kjennskap til Klimasats	28
4.1.2 Kjennskapen til Klimasats for de som ikke har søkt	28
4.2 Søknadsbehandling og vurdering av søknader	29
4.3 Kommunenes erfaringer	29
5 OPPFØLGING AV TIDLIGERE ANBEFALINGER FRA FØLGEVALUERINGEN	32
5.1 Innretning av ordningen	32
5.1.1 Endre fra todelt mål til ett mål	32
5.1.2 Fjerne begrensning på maksimal søknadssum	32
5.1.3 Fjerne krav til egenandel	33
5.1.4 Økt samordning med Enova	33
5.2 Forvaltning av ordningen	33
5.2.1 Tydeliggjøring av prioriteringskriteriene	33
5.2.2 Bedre veiledning til søknadsskjemaet på miljokommune.no	34
5.2.3 Tydeliggjøre rapporteringsskjema for bedre grunnlag for effektvurderinger	34
5.2.4 Sette av mer midler til forvaltning	34
5.3 Sprednings- og formidlingsaktiviteter	35
5.3.1 Mer sentralisert og formalisert sprednings- og formidlingsarbeid	35
5.3.2 Formidlingstiltak spesielt rettet mot små kommuner	35
5.4 Effektvurdering	36
5.4.1 Utvikle verktøy for rapportering av utslippseffekter fra kommunene	36
5.4.2 Beregning av utslippseffekter på aggregert nivå	36
5.5 Oppsummering av oppfølgingen av følgeevalueringens anbefalinger	37
6 BEGRUNNELSER FOR KLIMASATS	38
6.1 Klimasats som virkemiddel for å redusere utslipp av klimagasser	38
6.2 Markedssvikt ved for lite utvikling av nye teknologier og av nettverk	39
6.3 Markedssvikt ved mangelfull informasjon	39

6.4	Barrierer i kommunene	40
6.5	Oppsummering	40
7	ANBEFALINGER	41
8	REFERANSER	42
	VEDLEGG: EVALUERINGSMETODE	43
	Dokumentstudie	43
	Følgcase og dybdeintervju	43
	Seleksjon av følgcase og dybdeintervju	44
	Spørreundersøkelse	47

Sammendrag

Støtteordningen Klimasats er en nasjonal støtteordning for klimatiltak i kommunesektoren. Menon Economics har på oppdrag for Miljødirektoratet gjennomført en treårig følgeevaluering av ordningen. Basert på evaluering av tilskuddene som ble omsøkt og innvilget i de tre første årene, 2016-2018, mener vi at Miljødirektoratets prioriteringer er godt i samsvar med hovedformålet for Klimasats, som er å bidra til reduserte klimagassutslipp og omstilling til lavutslippssamfunnet. Ifølge kommunene bidrar ordningen også til kompetanseheving og til identifikasjon og realisering av ytterligere klimatiltak. Et formål med følgeevalueringen har vært å gi innspill til forbedringer underveis. Siden oppstarten av ordningen har Miljødirektoratet tydeliggjort hvilke prosjekter som vil motta støtte, og kommunenes ressursbruk har gått ned ved at færre søknader avslås. Miljødirektoratet har forenklet tilgangen til informasjon om ordningen, og økt mulighetene til å lære fra prosjekter som er gjennomført. Ordningen kan begrunnes i ulike typer markedssvikt: ordningen bidrar til reduserte klimagassutslipp, bygger opp under læringseffekter, bidrar til at teknologier tas i bruk i markedet og til større nettverk for blant annet brukere av ladestasjoner. Det er stor variasjon i tiltakene i prosjektene som har fått støtte, og de fleste tiltakene forventes å ha langsiktige virkninger. Det har dermed vært vanskelig å kvantifisere omfanget av utslippsreduksjoner i prosjektene. I en eventuell videreføring av ordningen bør det utarbeides gode indikatorer på måloppnåelse. For de tiltakene som forventes å gi direkte utslippsreduksjoner, bør effektene synliggjøres ved kvantitative anslag. Dette kan gjerne gjøres ut fra eksempelberegninger som skaleres opp til et overordnet nivå. For tiltak der utslippsreduksjonene er mer langsiktige og indirekte vil det være viktig med kvalitative, eller om mulig kvantitative, indikatorer for måloppnåelse. I en eventuell videreføring av Klimasats anbefaler vi at begrunnelsene for støtteordningen i sterkere grad defineres ut fra hvilke typer markedssvikt den skal løse, enten det er utslipp, manglende informasjon, markedsintroduksjon, nettverkseffekter eller andre typer markedssvikt. Videre bør ordningens utforming, støtteordningens bidrag til å redusere markedssvikt og ordningens identifikasjon av resultater evalueres med noen års mellomrom.

I perioden 2016-2018 støttet Klimasats 582 prosjekter med til sammen om lag 400 mill. kroner

Klimasats administreres av Miljødirektoratet og finansieres gjennom bevilgninger fra Klima- og miljødepartementet. Kommuner, fylkeskommuner og kommunale foretak kan søke om midler. Tiltakene ordningen støtter skal bidra til reduserte klimagassutslipp, omstilling til lavutslippssamfunnet eller begge deler. Klimasats ble opprettet i 2016, og har støttet i underkant av 600 prosjekter for om lag 400 mill. kroner. Denne rapporten er den tredje og siste i en følgeevaluering som har sett på perioden fra 2016 til 2018. Utover det som er omfattet av denne evalueringen er 200 mill. kroner bevilget for 2019, fordelt på 365 prosjekter.

Formålet med evalueringen har vært å:

1. evaluere i hvilken grad innretningen av støtteordningen er formålstjenlig
2. dokumentere effekter av støtteordningen og vurdere hvordan disse bidrar til måloppnåelse
3. gi innspill til forbedringer av ordningen

Evalueringen er basert på dokumentanalyser, spørreundersøkelser og dybdeintervjuer gjennomført i alle de tre årene. Svarprosenten i spørreundersøkelsene over alle de tre årene var 58 prosent for de som fikk innvilget søknadene, og 47 prosent for de som fikk avslag. Informasjonen fra spørreundersøkelsene gir dermed god representativitet innenfor de tildelte prosjektene. Vellykkede prosjekter kan være mer tilbøyelige til å svare, noe som kan trekke i retning av overrapportering av positive resultater. Dybdeintervjuene er kilder til mer detaljert informasjon om forhold som synes viktige i spørreundersøkelsen og sluttrapportene.

Oppsummering av følgeevalueringen

Følgeevalueringen er en lærende eller formativ evaluering. Denne typen evalueringer gjennomføres under støtteordningens levetid med sikte på å forbedre gjennomføringen av tilskuddsordningen og øke sjansene for å nå ordningens overordnede mål. I denne følgeevalueringen har det vært tett dialog mellom Miljødirektoratet og Menon som evaluator, og vi har gitt konkrete anbefalinger både i dialog med Miljødirektoratet og i de to foregående rapportene.

Miljødirektoratet har forbedret ordningen under evalueringsperioden, med fokus på brukerne forenkling av søknads- og rapporteringsprosessen og tydeliggjøring av hvilke prosjekter de ønsker å prioritere. Direktoratet har vært opptatt av å lære av erfaringer både for å redusere ressursbruken knyttet til søknads- og rapporteringsprosessen for seg selv og brukerne og for å gjøre ordningen mer målrettet og relevant for brukerne. Miljødirektoratet har hatt et økende fokus på spredningseffekter.

Direktoratet har stått og står fortsatt overfor en stor utfordring knyttet til å finne gode indikatorer for effektene av ordningen, og spesielt er det viktig å kunne gjøre anslag på tiltakenes virkninger på reduksjoner i klimagassutslipp. Gjennomføring av prosjektene tar tid og har vanligvis langsiktige virkninger, og ordningen har som formål både å redusere utslipp direkte og å bidra til omstilling som gir klimagassreduksjon utover det konkrete tiltaket. Effektene materialiserer seg på ulik tidshorisont, og det gis tilskudd til svært ulike tiltak. Over de tre årene har direktoratet arbeidet med å standardisere resultatrapporteringen fra tilskuddsmottakerne, uten å komme helt i mål. Med utgangspunkt i disse erfaringene bør det arbeides videre med å lage gode indikatorer på måloppnåelse. Målinger av effekter er et viktig grunnlag for vurderinger av hvilke tiltak som bør og ikke bør få støtte, og for legitimering av klimastøttemidler til kommunene sammenlignet med alternativ bruk av ordningens midler.

Begrunnelser for ordningen

I denne rapporten har vi drøftet grunnlaget for Klimasatsordningen, med utgangspunkt i en diskusjon av markedssvikt.

Bidrag til reduserte utslipp av klimagasser

Økonomers anbefaling er å bruke klimaavgifter eller kvotesystemer som virkemidler for å redusere klimagassutslipp. Dette er fordi prising av utslipp er den billigste måten samlet sett for samfunnet for å redusere utslippene. I Norge har vi fått CO₂-avgifter på stadig flere utslipp, og avgiften er økende. Størstedelen av industrien må kjøpe kvoter for å slippe ut CO₂, som er en annen måte å prise utslippene. Dersom utslippene er riktig priset, skal en ikke bruke flere virkemidler. Sagt på en annen måte: dersom utslippene er for høye, er det mest effektive tiltaket å øke CO₂-avgiften eller stramme til utslippskvotene.

Dersom CO₂-avgiften er riktig satt, skal en ikke støtte ytterligere tiltak. Det er imidlertid ikke opplagt hva som er den *riktige* CO₂-prisen, som sikrer oppnåelse av de politisk bestemte utslippsmålene. På den ene siden kan en betrakte dagens CO₂-avgifter som betalingsvilligheten for utslippsreduksjoner. På den andre siden er det mye som tyder på at det vedtatte målet om 40 prosent reduksjon innen 2030 sammenlignet med 1990 vil kreve en høyere kostnad enn dagens CO₂-avgifter. I mangel på kostnadseffektiv prising av utslipp, er subsidier til utslippsreduksjoner av den typen Klimasats representerer en nest-beste-løsning for å nå utslippsmålet.

Bidrag til utvikling av nye teknologier og nettverk

Teknologiutvikling er sentralt for å nå utslippsmålene, og det foreligger en rekke markedssvikter i de ulike fasene i innovasjonskjeden (forskningsfasen, foredlingsfasen og spredningsfasen), som alle taler for at markedsaktørene ikke vil være i stand til å høste den fulle samfunnsøkonomiske gevinsten av de teknologiene de får fram til

markedet. I uregulerte markeder vil det dermed bli utført for lite teknologiutvikling fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. Dette taler for støtte til forskning og teknologiutvikling. Selv om de teknologiene Klimasats har støttet har vært kjente teknologier, er det tilfeller der støtten kan ha bidratt i siste fase av teknologiutviklingen og til at teknologier tas i bruk i markedet raskere enn det markedet alene ville ha sørget for. Denne fasen henger tett sammen med nettverkseffekter, som følger av at en aktør har nytte av at andre aktører bruker samme type teknologi. Da oppstår positive verdier utover det den enkelte aktør tar hensyn til, som begrunner subsidier. De positive effektene av større nettverk og av læringseffekter i spredningsfasen for nye miljøteknologier er argumenter for at myndighetene kan gå inn med støtte fram til nye teknologier er etablert i markedet.

Bidrag til informasjonsspredning og kunnskapsheving

Informasjon er til dels et fellesgode og informasjon om miljøskadelige utslipp og miljøvennlig atferd kan påvirke folks handlinger, valg og innstilling. For nye teknologier er det vanlig at markedet mangler informasjon om mulighetene for å ta teknologien i bruk. Direkte kampanjer rettet mot enkelttiltak der man eventuelt har identifisert manglende informasjon kan rette opp slik markedssvikt. Informasjonsspredning kan være særlig viktig overfor offentlige aktører. Kommunesektoren har ikke de samme insentivene som private aktører til å holde seg orientert om nye klimavennlige teknologier som kan tas i bruk i kommunesektoren. Klimasats er i stor grad rettet inn mot informasjonsspredning og kan korrigere slik markedssvikt. Det er en viktig presisering at markedssvikt følger av at informasjonen ikke eksisterer eller at en ikke har mulighet til å vite at den eksisterer.

Barrierer i kommunene

Små kommuner har ofte svake fagmiljø og liten kapasitet til å innhente informasjon og til å finansiere større investeringer som gir langsiktige kostnads- og utslippsreduksjoner. Begrenset kapasitet og svak kompetansebase vil være hindringer mot å prioritere oppgaver som ikke er lovpålagte. Klimasats kan være et effektivt virkemiddel for å spre informasjon sentralt om muligheter for klimatiltak i kommunesektoren sammenlignet med at hver kommune skal innhente informasjon selv, og til å løfte bevisstheten og kunnskapsnivået i sektoren gjennom finansiering av en bred portefølje av ulike typer tiltak.

Anbefalinger

- Vi anbefaler at begrunnelsene for støtteordningen i sterkere grad defineres ut fra hvilke typer markedssvikt den skal løse.
- For tiltak der det er mulig å kvantifisere direkte effekter, for eksempel mange tiltak i transportsektoren, bør en jobbe videre med å forbedre beregningsgrunnlaget for utslippsvirkninger.
- For tiltak der utslippsreduksjonene er mer langsiktige og indirekte bør det arbeides videre med å utvikle indikatorer for å vurdere måloppnåelsen kvalitativt, eller kvantitativt om mulig.
- I en eventuell videreføring av ordningen bør en trekke lærdom fra tidligere prosjekter i prioriteringen mellom prosjekttyper, etter hvor godt de scorer på indikatorene for måloppnåelse. Dette krever gode måleindikatorer.
- Ordningens utforming og resultater bør evalueres med noen års mellomrom for å sikre at kostnadene ved støttemidlene er i samsvar med ønskede effekter.

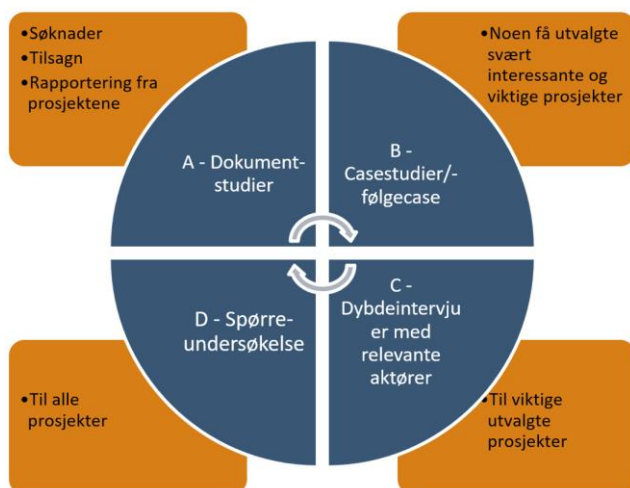

1 Formål og metode

Klimasats er en nasjonal støtteordning for klimatiltak i kommunene, som administreres av Miljødirektoratet og finansieres gjennom bevilgninger fra Klima- og miljødepartementet. Kommuner, herunder fylkeskommuner, og kommunale foretak kan søke om midler. Tilskuddsordningen skal fremme klimatiltak i kommuner og fylkeskommuner ved å støtte prosjekter som bidrar til reduksjon i utslipp av klimagasser og omstilling til lavutslippssamfunnet.¹ For å bygge opp under reduserte utslipp støtter ordningen også kunnskapsoppbygging og utredning av fremtidige tiltak, samt nettverk mellom kommuner og mellom kommuner og andre aktører.

Miljødirektoratet ønsker med denne evalueringen vurderinger av i hvilken grad innretningen av støtteordningen er hensiktsmessig for å nå sitt formål, innspill til forbedringer slik at støtteordningen i størst mulig grad kan nå sitt formål, dokumentasjon av resultater og effekter av støtteordningen, samt vurderinger av om resultatene bidrar til måloppnåelse. Evalueringen skal bidra til at Miljødirektoratet får et solid faglig grunnlag for forvaltning og formidling av ordningen. Rapporten dokumenterer evalueringen av tildelte midler i perioden 2016-2018, og er den tredje og siste utredningen i følgeevalueringen. Ordningen videreføres også i 2019, der det er satt av 200 mill. kroner på statsbudsjettet, samt 25 mill. kroner øremerket til å realisere lavutslipps- og nullutslipps-hurtigbåter, gjennom tilskudd til fylkeskommunenes innkjøpsprosesser. Gjennom hele følgeevalueringsperioden har vi fulgt det samme metodiske opplegget, se Figur 1-1. Det er gjennomført dybdeintervjuer med utvalgte prosjekter, hvorav tre er prosjekter som vi følger over hele evalueringsperioden 2016-2019, mens to fikk tildeling i 2017 og er intervjuet både i 2018 og 2019. Det ble hvert år sendt ut en spørreundersøkelse til alle prosjektene, både til de som fikk tilsagn og de som fikk avslag. Kommunene som ikke har søkt og årsakene til dette er også kartlagt i en spørreundersøkelse.

Figur 1-1 Metoder brukt i evalueringen

Vi har gått gjennom søknader, tilsagnsbrev og sluttrapporter for alle prosjektene som har fått tilsagn, og søknader og avslagsbrev for utvalgte avslåtte søknader. Informasjonen fra denne dokumentasjonen har gitt grunnlag for utvelgelse av prosjekter til dybdeintervjuer og følgecase, og analyse av resultater og effekter. Følgeevalueringen følger prinsippene i DFØs veileder for Evaluering av statlige tilskuddsordninger (Direktoratet for økonomistyring, 2017); se vedlegg for nærmere beskrivelse av metoden.

¹ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-10-26-1771>

I kapittel 2 gis en beskrivelse av søknader og tildelinger. I kapittel 3 oppsummeres resultatene fra evalueringen, med vekt på vurderinger av gjennomføring, addisjonalitet og drøftinger av effekter. Kapittel 4 evaluerer forvaltningen av tilskuddsordningen, mens kapittel 5 gir en gjennomgang av endringer av ordningen i evalueringsperioden. I kapittel 6 gjennomgår vi det faglige grunnlaget for ordningen og kommunenes behov.

2 Søkere, tildelte prosjekter og avslag 2016-2018

Bevilgningene til Klimasats har økt fra 96 til 148 mill. kroner fra 2016 og 2018, se Tabell 2.1.

Klimasats ble opprettet i 2016, og midler har vært delt ut tre år. Det totale antallet søknader har vært noenlunde stabilt på rundt 330 hvert år, men gjennomsnittsbeløpet falt kraftig fra første året, som følge av tydeligere informasjon om hvilke typer prosjekter som kunne få støtte. I 2018 ble det innvilget søknader for totalt 148 mill. kroner. Midlene betales ut etterskuddsvis. Det betyr at det går noe tid før prosjektene er gjennomført og kommunene kan rapportere resultater og få utbetalt midler.²

Tabell 2.1 Oversikt over søknader og bevilgninger

Indikator	Søknadsbeløp, mill. kroner	Innvilget beløp, mill. kroner (%)	Antall søknader	Antall innvilgede søknader (%)
2016	419	96 (23 %)	332	141 (42 %)
2017	323	150 (46 %)	330	187 (58 %)
2018	318	148 (47 %)	335	254 (72 %)

2.1 Innvilgede og avslåtte søknader

Kommuner, herunder fylkeskommuner og kommunale foretak kan søke om midler sammen eller hver for seg. Det kan søkes om tilskudd innenfor fem ulike kategorier:

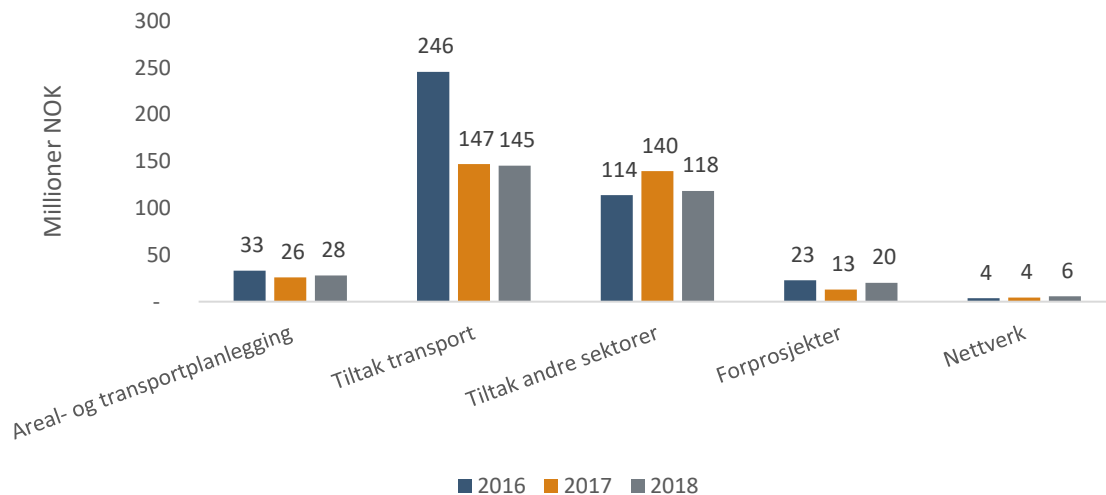
1. Klimavennlig areal- og transportplanlegging (Areal- og transportplanlegging)
2. Klimavennlig transport – gjennomføring av tiltak (Tiltak transport)
3. Klimagassreducerende tiltak i andre sektorer – gjennomføring (Tiltak andre sektorer)
4. Forprosjekt for klimagassreducerende tiltak – komme fra ord til handling (Forprosjekter)
5. Interkommunale nettverk for kompetanseheving og erfaringsdeling (Nettverk)

Figur 2-1 viser omsøkt beløp fordelt på de fem søknadskategoriene over hele evalueringperioden.

---

² Utbetalte midler per oktober 2019 er noe lavere enn innvilget beløp for alle de tre årene. Hittil er det utbetalt 52,7 mill. kroner, 67,8 mill. kroner og 31,7 mill. kroner for prosjekter som ble innvilget i hhv. 2016, 2017 og 2018.

Figur 2-1 Fordeling av omsøkt beløp innenfor de fem søknadskategoriene*

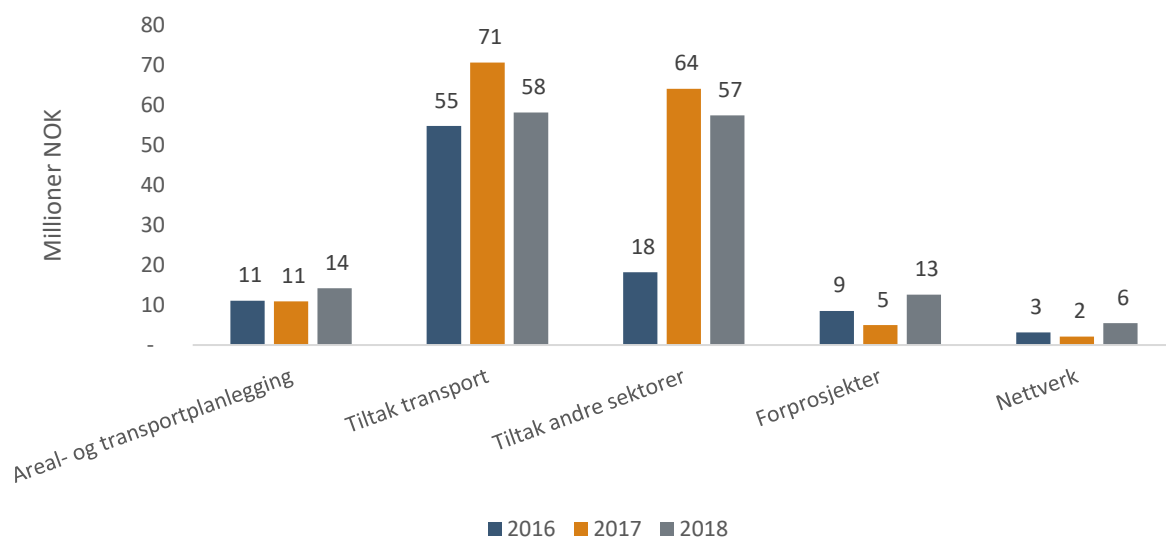

* Omsøkt beløp var på 419, 330 og 318 mill. kroner i henholdsvis 2016, 2017 og 2018.

Kilde: Miljødirektoratet/Menon Economics

Over halvparten av både omsøkt og innvilget beløp var i 2016 til tiltak innenfor transportsektoren. I 2017 hadde tilskuddet til tiltak innenfor transport falt til under halvparten av både det omsøkte og innvilgede beløpet og i 2018 var dette henholdsvis 46 og 39 prosent. Dette inkluderer blant annet tilskudd til klimavennlige kjøretøy, ladestasjoner til kommunale tjenestebiler, og elsykkel- og sykkeltiltak. Den nest største tilskuddskategorien i kroner for alle år var tiltak i andre sektorer. Utviklingen her har gått fra 27 til 37 prosent av omsøkt beløp, og fra 19 til 39 prosent av innvilget beløp fra 2016 til 2018. Innenfor denne kategorien dominerer klimatiltak rettet mot byggsektoren (i hovedsak klimavennlige byggematerialer), med et omsøkt beløp på totalt 107 mill. kroner i 2017. I 2016 var omsøkt beløp til bygg på 36 mill. kroner. I underkant av 40 prosent av disse søknadene ble innvilget tilskudd i både 2016 og 2017. I 2018 ble i underkant av 60 prosent av omsøkt beløp innvilget for byggsektoren. Figur 2-2 under viser innvilget beløp fordelt på de fem søknadskategoriene innenfor ordningen.

Figur 2-2 Fordeling av innvilget beløp innenfor de fem søknadskategoriene*

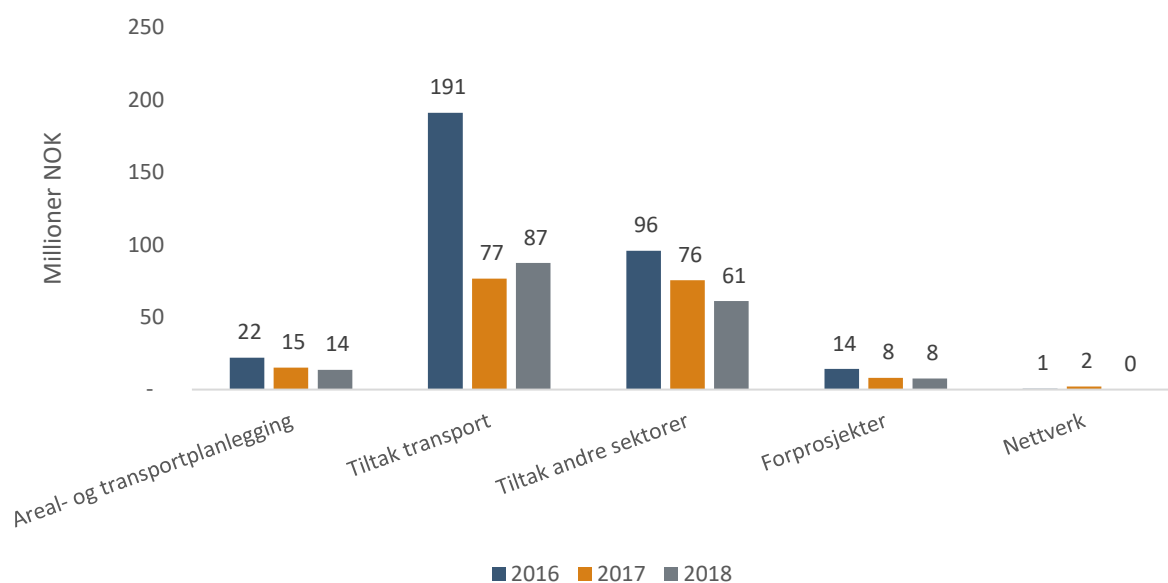
Innvilget beløp var på 96, 153 og 148 mill. kroner i henholdsvis 2016, 2017 og 2018.

Kilde: Miljødirektoratet/Menon Economics

Tilskudd til interkommunale nettverk skiller seg fra de andre kategoriene ved at dette er en rettighetsordning. Hver kommune/fylkeskommune kan bare utløse ett nettverkstilskudd. For hver kommune/fylkeskommune som deltar i et nettverk, kan det bevilges 25 000 kroner når kriteriene for denne søknadstypen oppfylles. Rett under halvparten av omsøkt beløp i denne kategorien ble innvilget i 2017, mens nesten alle ble innvilget i 2016³ og 2018 (henholdsvis 85 og 96 prosent).

Det er en rekke tiltak som Klimasats ikke støtter, blant annet utfasing av oljefyr, miljøsertifisering, hydrogenstasjoner, hurtigladestasjoner, offentlig tilgjengelige ladestasjoner for elbil, energieffektivisering og lokal energiproduksjon. I 2016 fikk Miljødirektoratet en rekke søknader om støtte innenfor disse områdene, og de presiserte derfor overfor søkerne hva de *ikke* støtter i utlysningen for 2017. Totalt omsøkt beløp ble også redusert med om lag 90 mill. kroner fra 2016 til 2017, og fra 2017 til 2018 ble omsøkt beløp videre redusert med om lag 10 mill. kroner. Totalt gir dette en reduksjon i omsøkt beløp på om lag 100 mill. kroner over hele perioden. Avslåtte beløp fordelt på de fem søknadskategoriene er vist i Figur 2-3.

Figur 2-3 Fordeling av avslått beløp innenfor de fem søknadskategoriene*

* Avslått beløp var på 324, 177 og 170 mill. kroner i henholdsvis 2016, 2017 og 2018.

Kilde: Miljødirektoratet/Menon Economics

Ved siden av byggtiltak (ca. 55 mill. kroner) har det blitt innvilget store tilskudd til biogassprosjekter (ca. 11 mill. kroner), fossil- og utslippsfrie byggeplasser (ca. 10 mill. kroner), reisevaner, transportplanlegging og kollektivtiltak (ca. 9 mill. kroner) og sykkeltiltak og autonome busser (ca. 7 mill. kroner hver) tidligere. Når det gjelder søknader som omhandlet mattiltak (reduisert matsvinn og klimavennlige råvarer), drosjetiltak og tiltak på anleggsplasser, ble alle søknadene innenfor disse kategoriene innvilget, og det ble utdelt tilskudd på henholdsvis totalt 1,3 mill. kroner til mattiltak, 2,2 mill. kroner til drosjetiltak og 3,6 mill. kroner til anleggsplasser.

³ Tildelingen i 2016 kom så sent at det da ble det gitt støtte til nettverksaktivitet både i 2017 og 2016.

I 2018 var tildelinger til byggsektoren om lag 48 mill. kroner (klimavennlige materialer, byggprosjekter og anleggsplass, og fossilfri/utslippsfri anleggsplass). Andre prosjekter som har fått støtte er innenfor biogassprosjekter (1,2 mill. kroner), reisevaner, transportplanlegging og kollektivtiltak (ca. 4 mill. kroner), sykkeltiltak og autonome busser (18 mill. kroner). Drosjer fikk tildelinger på ca. 3 mill. kroner, og mattiltak mottok om lag 1 mill. kroner.⁴

2.2 Geografisk inndeling og prosjektstørrelse

Prosjekter i alle fylker fikk innvilget støtte i 2017 og 2018. Til sammen har om lag 160 ulike kommuner og alle fylkeskommuner fått tilskudd til å iverksette klimatiltak.

Ved å sammenligne innvilgede tilskuddsmidler i 2016 og 2017 framkommer at midlene var jevnere fordelt ut over landet i 2017 enn i 2016. I 2016 hadde folkerike fylker som Oslo, Akershus og Rogaland høyest andel. I 2017 var omsøkte beløp og tildelinger mer spredt til andre fylker, med hovedvekt på Østlandet og Midt-Norge. Prosjektene i Hedmark fikk mest støtte med totalt 20 mill. kroner, mens Telemark og Sør-Trøndelag fikk 15 mill. kroner hver. Nord-Trøndelag, Vestfold og Hedmark fikk innvilget mest, målt som andel av fylkets omsøkte beløp, med over 60 prosent. I 2018 er den geografiske fordelingen, målt i kroner, igjen sentrert i befolkningstunge områder, med hovedvekt på fylkene Oslo, Akershus og Rogaland.

Sør-Trøndelag sto for størstedelen av omsøkt beløp med 36 mill. kroner i 2017. Deretter fulgte Telemark og Akershus med henholdsvis 33 og 30 mill. kroner. Troms og Finnmark hadde de laveste søknadssummene med henholdsvis 3,2 og 3,3 mill. kroner. Det var også Hedmark som fikk størst prosentvis innvilgning i forhold til omsøkt beløp, med 79 prosent, mens Nordland til sammenligning fikk innvilget 20 prosent av omsøkt beløp. I 2018 ble hele 84 prosent av omsøkt beløp innvilget i Sør-Trøndelag, som er den høyeste andelen innvilget blant norske (gamle) fylker. Nordland følger etter Sør-Trøndelag, med om lag 70 prosent innvilget som andel av totalt omsøkt beløp.

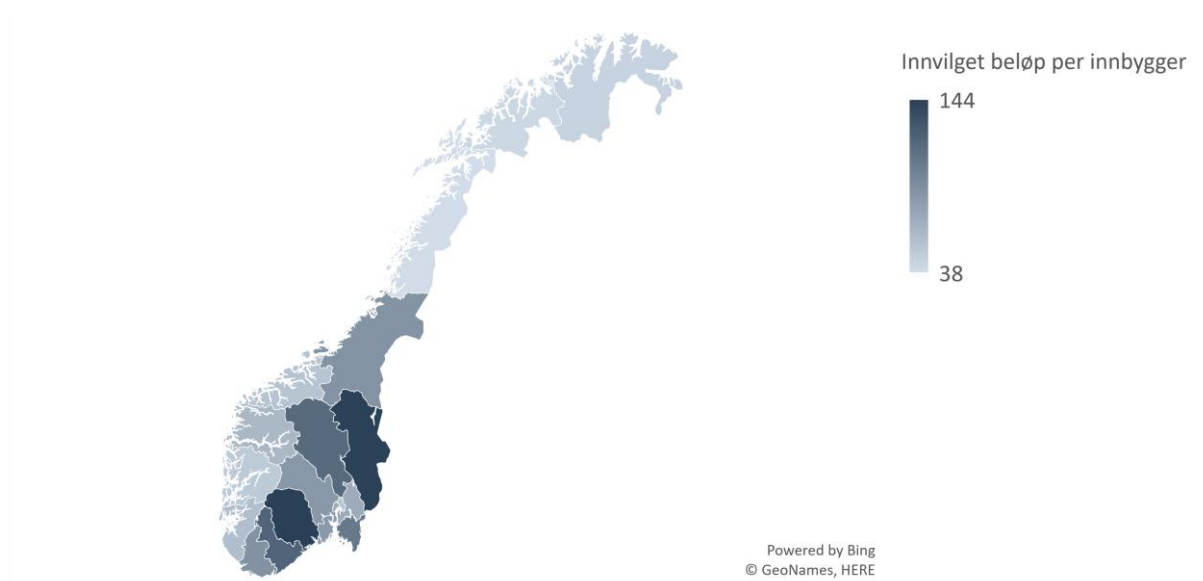
Videre ser vi på innvilget beløp per innbygger i fylkene. Telemark og Hedmark har fått mest, med henholdsvis 144 kroner og 143 kroner per innbygger, mens de nordlige fylkene Troms, Nordland og Finnmark har fått innvilget minst midler per innbygger med henholdsvis 38, 41 og 45 kroner per innbygger. I figuren under vises den geografiske inndelingen av innvilget støtte per innbygger i fylkene i perioden 2016-2018⁵.

---

⁴ Kategoriene er ikke konsistente for alle år og endringer som skyldes ulik kategorisering kan forekomme.

⁵ Innbyggertallet er fra 2018, og tildelinger til Nord- og Sør-Trøndelag er slått sammen til Trøndelag.

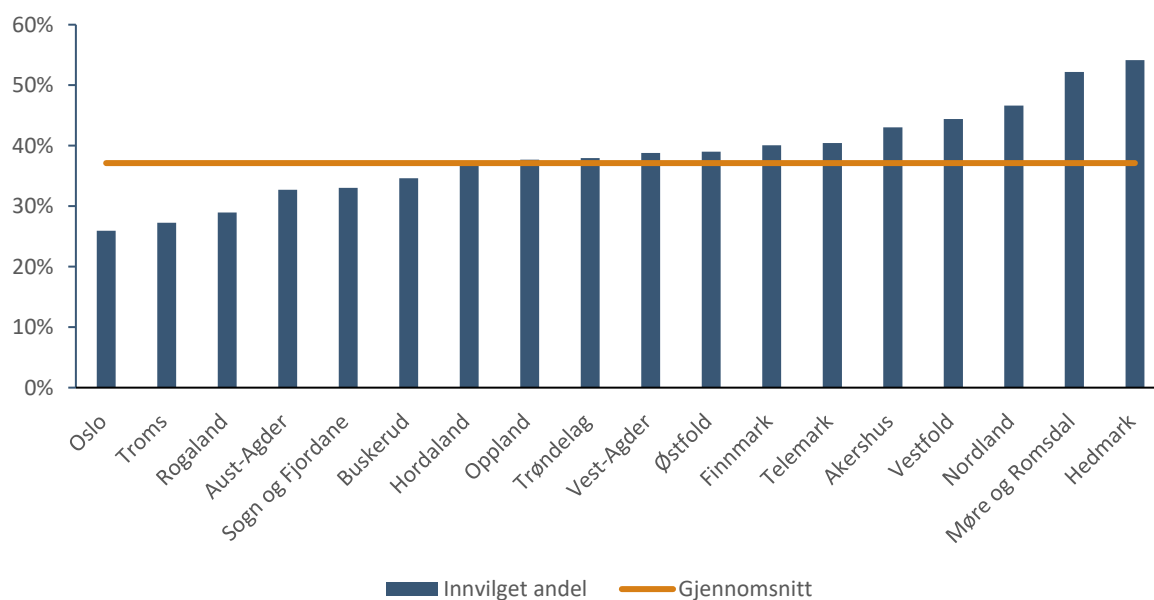
Figur 2-4 Fordeling av innvilget beløp per innbygger i fylkene i perioden 2016-2018 i løpende kroner

Kilde: Miljødirektoratet/Menon Economics og SSB

Figur 2-5 viser innvilget søknadsbeløp som andel av omsøkte midler fordelt på fylker. Tallene som vises er aggregert over årene 2016, 2017 og 2018. Gjennomsnittet for alle tre årene er 37 prosent. Vi ser at Hedmark har fått innvilget mest relativt til omsøkt beløp, tett fulgt av Møre og Romsdal. Oslo og Troms kommer dårligst ut når man ser alle årene over ett, med tanke på innvilget beløp som andel av totalt omsøkt beløp.

Figur 2-5 Innvilget søknadsbeløp som andel av omsøkte midler fordelt på fylke* i 2016, 2017 og 2018, i prosent

*Sør- og Nord-Trøndelag er slått sammen til Trøndelag

Kilde: Miljødirektoratet/Menon Economics

3 Evaluering av støtteordningen med resultater fra tilskuddene

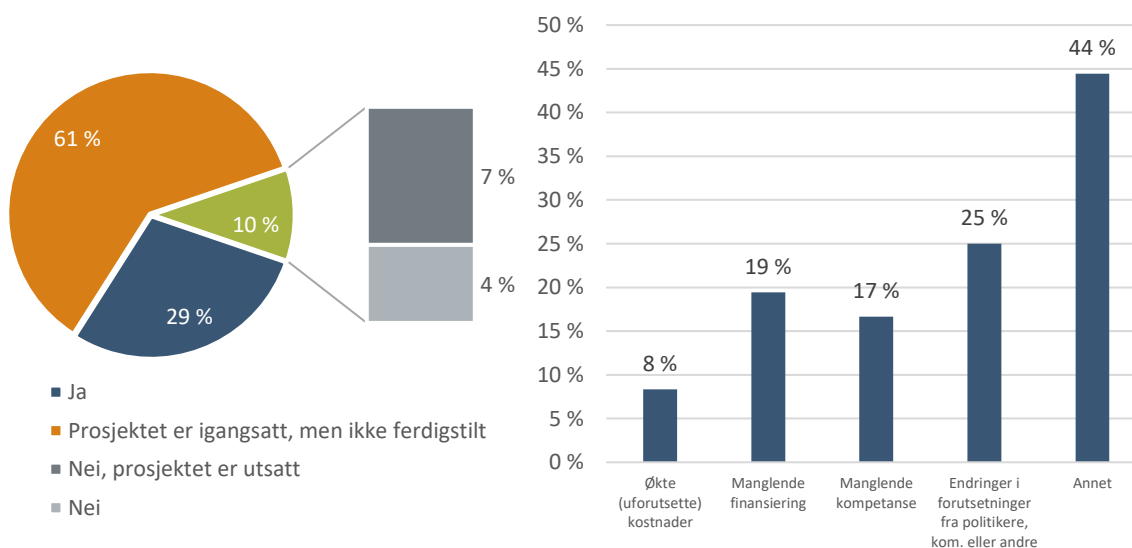
I de påfølgende delkapitlene drøfter vi gjennomføringen av prosjektene, tilskuddenes addisjonalitet og effekter av støtten som er gitt. Evalueringen bygger hovedsakelig på en spørreundersøkelse sendt til alle søkere i alle tre årene og dybdeintervjuer gjennomført i alle de tre årene.

Svarprosenten i spørreundersøkelsen over alle de tre årene er 58 prosent for de som fikk innvilget søknadene (totalt 594 utsendte og 345 besvarte undersøkelser), og 47 prosent for de som fikk avslag (totalt 423 utsendte og 197 besvarte undersøkelser). Se nærmere beskrivelse av spørreundersøkelsen i Vedlegg. Informasjonen fra spørreundersøkelsen gir dermed god dekning for status innenfor porteføljen av tildelte prosjekter fra 2016 til 2018. En mulig feilkilde er at prosjekter som har vært mer vellykkede kan være mer tilbøyelige til å svare. Dette kan trekke i retning av overvurdering av positive resultater. Dybdeintervjuene er kilder til ekstra informasjon om forhold som synes viktige i spørreundersøkelsen og sluttrapportene utover det som fremkommer i spørreundersøkelsene.

3.1 Gjennomføring av prosjekter

Av prosjektene som fikk tilskudd i løpet av de tre årene er om lag 90 prosent enten gjennomført eller igangsatt, se oransje og blå del av Figur 3-1. Ti prosent av prosjektene (36 prosjekter) som fikk tilsagn er enten utsatt eller ikke gjennomført. I ettertid har vi sett at flere av de som sa at de hadde utsatt prosjektet er kommet i gang året etter.

Figur 3-1 Andel av prosjektene som er gjennomført (til venstre) og begrunnelser for hvorfor prosjektene ikke er gjennomført (til høyre), i prosent av henholdsvis de som har svart på undersøkelsen og de som har svart at «prosjektet ikke er igangsatt»*

* N=344 i figuren til venstre og N=36 i figuren til høyre.

Sammenstilling av årene 2016, 2017 og 2018. Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne, bearbeidet av Menon Economics

I svar på spørreundersøkelsene har det fremkommet at endringer i forutsetninger fra politikere, kommunadministrasjonen eller andre relevante aktører og manglende finansiering var viktige årsaker til at prosjektene enten hadde blitt utsatt eller ikke ville bli gjennomført. I tillegg var det en del andre årsaker som ble listet opp. Dette inkluderer blant annet manglende kapasitet til å gjennomføre prosjektet og for ett prosjekt at man hadde

forsøkt å koordinere med et annet prosjekt med overlappende tema som ikke lot seg gjennomføre. Det har også vært oppgitt manglende kapasitet hos samarbeidspartner og manglende interesse i næringslivet. Merk at datagrunnlaget her er relativt lite, slik at det vil være vanskelig å trekke generelle konklusjoner.

3.2 Addisjonalitet

Addisjonalitet er et uttrykk for i hvilken grad Klimasats utløser innsats og handlinger hos støttemottakerne som ikke ville skjedd dersom støtten ikke var blitt gitt. Dersom de ulike tiltakene uansett ville blitt gjennomført uten støtte fra Klimasats, har Klimasats ikke hatt effekt på sine hovedmål, uavhengig av hvor gode tiltakene forøvrig er. Klimasats vil da kun være et ekstra finansielt bidrag til prosjektene, og bevilgede midler kunne hatt større verdi dersom de ble anvendt til andre formål. Dersom bidrag fra Klimasats derimot er avgjørende for å utløse prosjekter som fører til reduksjon i klimagassutslipp og/eller en omstilling til lavutslippssamfunnet som ellers ikke ville blitt realisert, har Klimasats hatt addisjonell virkning.

Figur 3-2 viser respondentenes svar når de blir spurt om prosjektet hadde blitt realisert uten støtte fra tilskuddsordningen for de som har fått tilsagn. Figuren viser hele perioden 2016-2018. For å kvalitetssikre resultatene har vi også spurt de aktørene som har fått *avslag* på prosjektsøknader om prosjektet ble gjennomført uten tilskudd.

Vi ser at rett i underkant av halvparten av de som fikk innvilget søknadene svarer at prosjektet ikke ville blitt gjennomført uten støtten fra denne ordningen. I tillegg svarer ytterligere 22 prosent at tilskuddet bidro til å gjennomføre prosjektet raskere eller øke omfanget av prosjektarbeidet. Klimasats tildeler en del midler med mål om å bidra til å utløse større prosjekter enn det kommunene kunne gjennomført selv. Det er derfor naturlig at vi finner noen prosjekter i gruppen med middels addisjonalitetsgrad.⁶ Bare i om lag tre prosent av tilfellene hadde tilskuddet ingen betydning for omfang eller tidsramme. For disse tilfellene spilte altså tilskuddet ingen rolle, tiltaket ville blitt gjennomført i samme omfang og til samme tid også uten tilskudd. Dybdeintervjuene som er gjennomført i løpet av evalueringsperioden, indikerer også at tilskuddene har addisjonell virkning.

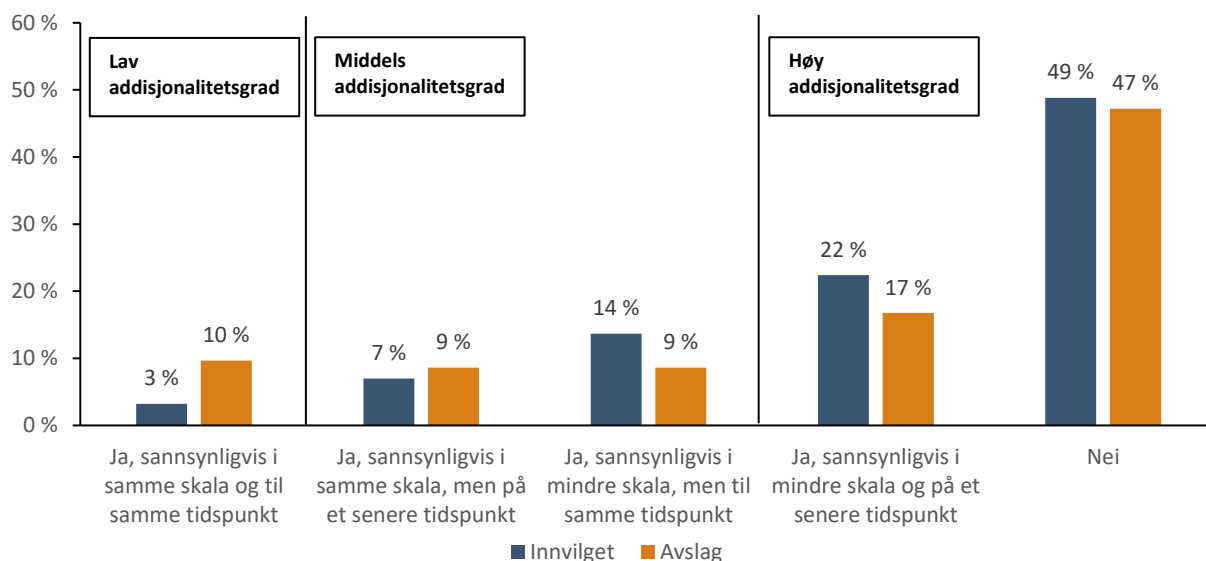
Det er vanskelig å vite sikkert hva som hadde skjedd dersom prosjektene ikke hadde fått støtte. Den oransje søylen helt til høyre i figuren viser at om lag 47 prosent av prosjektene som fikk avslag på sin søknad heller ikke ble gjennomført. Ytterligere 17 prosent av de som ble avslått ble gjennomført på et senere tidspunkt og/eller i mindre skala. Samtidig er det 10 prosent av prosjektene som er gjennomført som planlagt selv uten støtte.

Over de tre årene har 43 prosjekter som har søkt om Klimasatsmidler senere avslått å ta imot finansieringen. Årsaker er blant annet at kommunene ikke klarer å stille med sin egenandel, eller at samarbeidspartnere har trukket seg fra prosjektet. I noen tilfeller har ikke den økonomiske støtten fra tilskuddsordningen vært tilstrekkelig for å realisere prosjektet. Trondheim og Tysvær oppgir dette som grunn for at de ikke tok imot tilbud om Klimasatsfinansiering .

---

⁶ Klimasats gir endel midler til å øke skalaen på prosjekter som uansett skal gjennomføres. Disse utvidelsene må ses på som egne prosjekter, og dermed hører utvidelsene inn under kategorien Høy addisjonalitetsgrad når de gjennomføres. En mulig feilkilde er at respondentene svarer for hele prosjektet, og at de dermed svarer «Ja, i mindre skala», og dermed registreres under Middels addisjonalitetsgrad selv om de gjennomføres som planlagt.

Figur 3-2 Hadde/har prosjektet blitt gjennomført uten tilskudd fra Klimasats? I prosent av totalt antall respondenter*

* N=344 for prosjekter som har fått tilsagn og N=196 for prosjekter som har fått avslag. Svar på spørreundersøkelsene fra 2016, 2017 og 2018 er sammenstilt til en figur. Henholdsvis 4,9 prosent og 8,6 prosent har svart «Vet ikke». Disse inngår ikke i figuren.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne, bearbeidet av Menon Economics

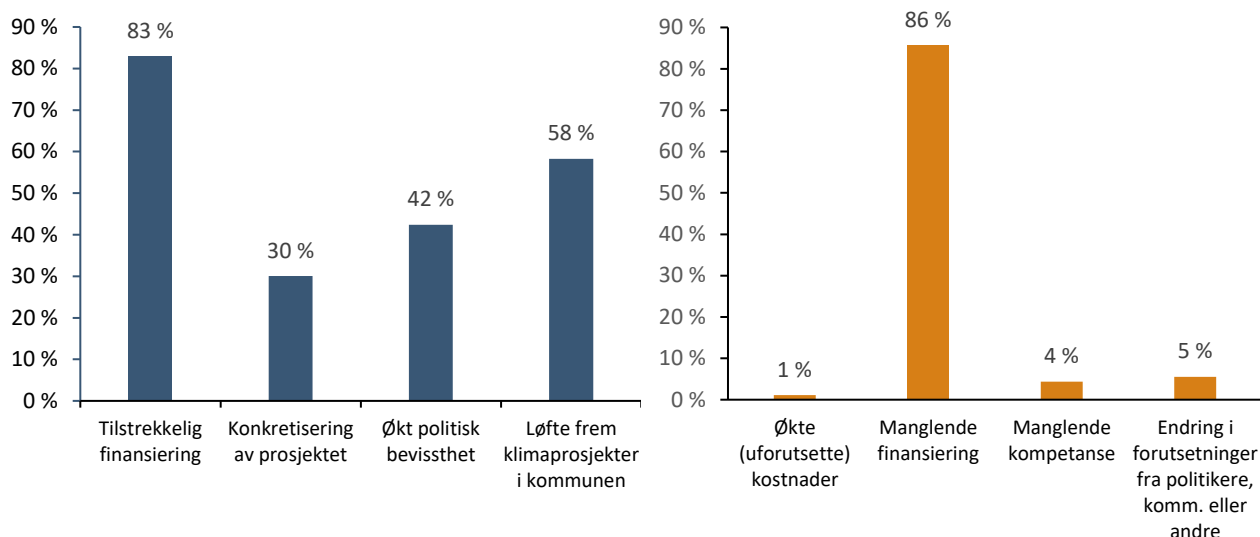
Vi ser av figuren over at svarene fra prosjekter med tilsagn indikerer høyere addisjonalitet enn svarene fra de som fikk avslag. Dette kan reflektere at Miljødirektoratets vurderinger av addisjonalitet har truffet godt. Samtidig er det en viss fare for at respondentene svarer taktisk, for ikke å undergrave en støtteordning de opplever som gunstig. Det kan også være vanskelig for respondenten å vite hva som faktisk er riktig svar på dette spørsmålet.

Addisjonaliteten for 2017-tildelingen er tilnærmet identisk med 2016-tildelingen, både i svarene fra tilsagn og avslag. Dette styrker funnene. Svar fra kommunene som fikk avslag i 2018, skiller seg likevel noe ut, da en større andel enn tidligere har svart «Nei» sammenlignet med tidligere år. Det virker likevel som om graden av addisjonalitet er noenlunde stabil og at vi kan se en tendens til hvilket nivå resultatene ligger på. Figur 3-3 viser hvilke faktorer aktørene selv mener var viktige for å realisere prosjektene som fikk midler (respondentene er de som fikk tilsagn) og hva som var årsaken til at prosjektet ikke ble gjennomført (respondentene er de som fikk avslag). Tilgang til finansiering framstår som den klart viktigste årsaken for begge gruppene.

Vi ser at 83 prosent av respondentene mener tilskuddet var utløsende fordi det bidro til tilstrekkelig finansiering. Av de som fikk avslag, mente 86 prosent at manglende finansiering var grunnen til at man ikke fikk gjennomført prosjektet.

Figur 3-3 Årsaker til at Klimasats har bidratt til realisering av prosjektet for prosjekter med tilskudd (A), og årsaker til at prosjekter ikke er gjennomført for prosjekter som har fått avslag (B)*

A – Hvordan bidrar Klimasats til å realisere prosjektet? B – Hva er årsaken til at prosjektet ikke er gjennomført?

*N=316 for figuren til venstre (tilsagn) og N=91 for figuren til høyre (avslag). Henholdsvis 8,2 prosent og 15,4 prosent har svart «Annet». Disse er ikke presentert i figuren. Det var mulig å krysse av for flere svaralternativer, så alternativene vil ikke summere seg til 100 prosent.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne, bearbeidet av Menon Economics

Vi ser at søkerne som fikk tilsagn mente at tilskuddet har bidratt til å øke politisk bevissthet om prosjektene og særlig til å løfte fram klimaprosjekter i kommunen. Fordelingen blant de andre faktorene er også tilnærmet lik, med noen mindre justeringer. Blant annet er Klimasats' bidrag til å løfte fram klimaprosjekter i kommunene rapportert som noe viktigere i de to siste årene enn i 2016. I dybdeintervjuene fortalte respondentene at tilskudd fra Klimasats er en viktig og utløsende faktor. De ga også uttrykk for at dette ikke bare gjelder rent økonomisk, men at Klimasats bidro til at klima får høyere status i kommunen som tema og satsingsområde, både i administrasjonen og blant de folkevalgte. Det betyr at tilskuddene kan ha langsiktige virkninger utover de direkte effektene som utløses av de enkelte tiltakene.

3.3 Utløsning av ytterligere tiltak

I dette delkapitlet ser vi på de marginale tiltakene utløst i Klimasats, og hva brukerne sier om hva som skal til for å utløse disse. De marginale tiltakene definerer vi som tiltak som på grunn av ordningen er utløst *tillegg* til de som har fått finansiell støtte, og de som er vurdert, men *likevel ikke* er gjennomført. Dette gir indikasjoner om hvordan ordningen kan innrettes for å utløse de tiltakene som er vurdert men likevel ikke gjennomført per i dag.

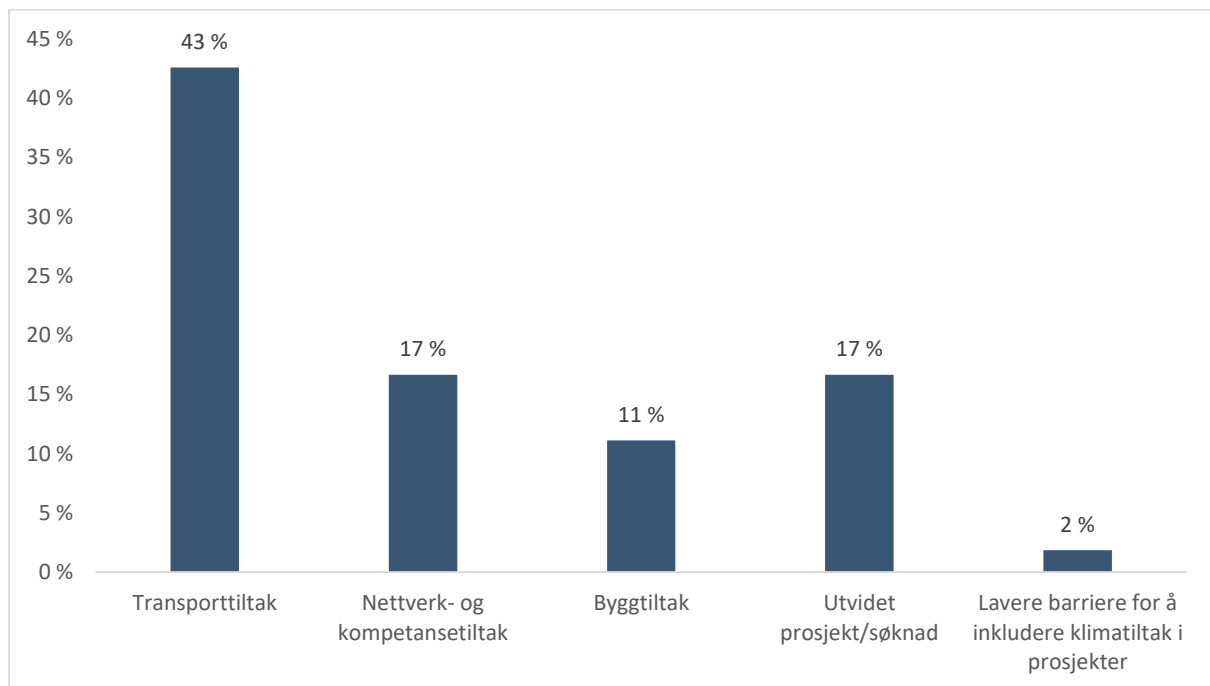
3.3.1 Grunner til at ytterligere tiltak er gjennomført

Vi tolker den høye og stabile addisjonaliteten over alle de tre årene som et uttrykk for at støtte gjennom Klimasats utløser lokale klimaprosjekter, se avsnitt 3.2. Videre finner vi at ytterligere tiltak i kommunen, utover det som ble støttet, utløses for 45 prosent av respondentene.⁷ Dette gjelder særlig innenfor transportsektoren og

⁷ Basert på tildelinger gitt i 2018.

utskifting av fossile kommunale biler med kommunale elbiler, se Figur 3-4. Vi ser også at ulike byggtiltak utgjør en betydelig andel av ytterligere realiserte klimatiltak. Tiltak innenfor transport- og byggsektoren har fått en betydelig andel av midlene i følgeevalueringsperioden. Samtidig uttaler også flere av respondentene at de har utvidet de støttede prosjektene. Samlet dokumenterer dette lærings- og spredningseffekter siden det er gjennomført lignede tiltak som de som er støttet, og støttede prosjekter er utvidet.

Figur 3-4 Hvilke typer ytterligere klimatiltak er realisert?*

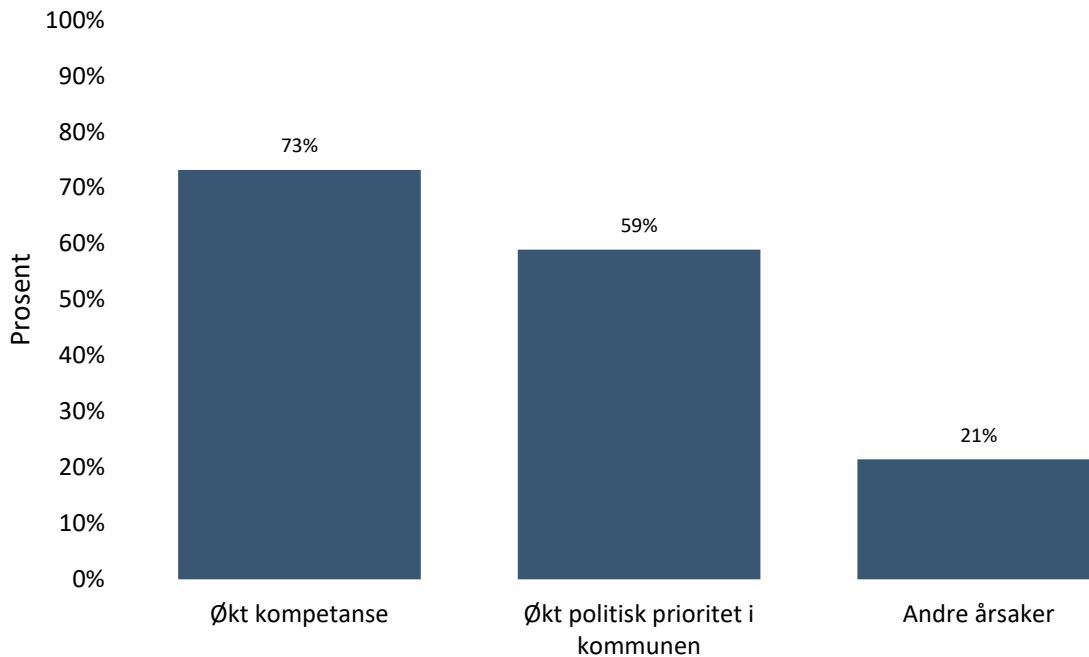

* N=54.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne som fikk tilsagn, bearbeidet av Menon Economics

Det er videre undersøkt hvordan Klimasats har bidratt til å utløse disse ekstra klimatiltakene i spørreundersøkelsen, se Figur 3-5.

Figur 3-5 Hvordan har Klimasats bidratt til å realisere disse ytterligere klimatiltakene?*

* N=56.

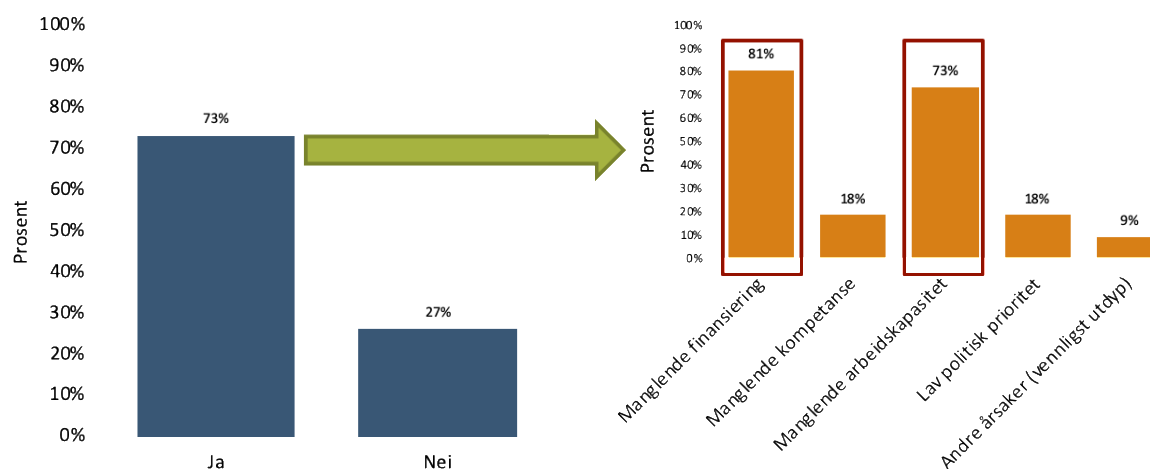
Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne som fikk tilsagn, bearbeidet av Menon Economics

Vi ser at det særlig er økt kompetanse som bidrar til at de ekstra klimatiltakene utløses. Dette støtter opp under hypotesen om at det er læringseffekter av støtteordningen. Sett opp mot svarene på det forrige spørsmålet er dette sannsynligvis både knyttet til kompetanse i form av gjennomføring av faktiske tiltak innenfor ulike sektorer og til kompetansen ved å faktisk etablere og gjennomføre et lokalt klimatiltak. Kommunene får bygd opp verdifull kompetanse og erfaring til å kunne gå gjennom det grønne skiftet. På den andre siden betyr dette også at Klimasats sannsynligvis har en midlertidig effekt. Når kommunene har gjennomført et visst antall lokale klimatiltak, har de i all hovedsak bygd opp den kompetansen de trenger for å gjennomføre ytterligere klimatiltak, og effekten av Klimasatsstøtten vil sannsynligvis være avtakende.

3.3.2 Grunner til at tiltak ikke gjennomføres

I spørreundersøkelsen kartla vi om kommunene hadde vurdert konkrete klimatiltak de siste tre årene som ikke hadde blitt realisert, og hva som eventuelt var grunnen til at vurderte tiltak ikke ble gjennomført, se Figur 3-6. Dette kan si noe om hvilke tiltak som er marginale i forhold til å utløse flere.

Figur 3-6 Har kommunen vurdert konkrete klimatilak de siste tre årene som likevel ikke er blitt realisert? (til venstre i figuren). Og blant de som ikke har realisert disse tiltakene; hva var årsaken? (til høyre i figuren)*

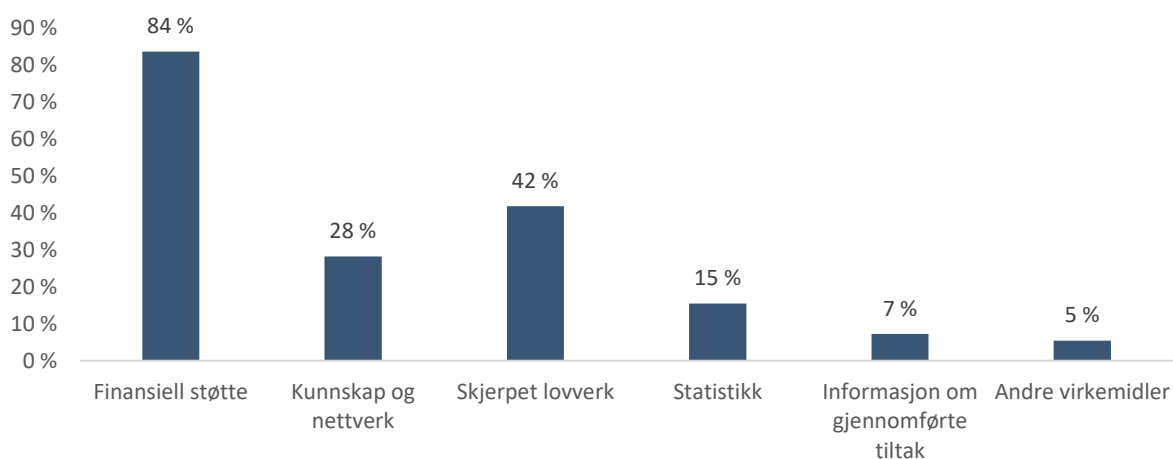

* N=132 og N=98.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne som fikk tilsagn, bearbeidet av Menon Economics

Vi ser at over 70 prosent av søkerne som fikk tilsagn har vurdert konkrete klimatilak, som likevel ikke er blitt realisert. Grunner til ikke-realisering er i stor grad manglende finansiering og manglende arbeidskapasitet. Dette stemmer godt overens med det som er kartlagt tidligere i følgeevalueringen. Her har brukerne oppgitt finansiering som den viktigste årsaken til at Klimasats har vært addisjonell. I tillegg har manglende finansiering vært hovedårsaken til at avslåtte søknader ikke har blitt gjennomført. Dette henger også sammen med resultatet for hvilken type virkemidler kommunene etterspør, vist i Figur 3-7.

Figur 3-7 Hvilken type virkemidler trengs for å utløse flere lokale klimatilak i din kommune?

* N=114.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne som fikk tilsagn, bearbeidet av Menon Economics

En svært stor andel av brukerne etterspør finansiell støtte. Det er i hovedsak de samme argumentene som begrunner at en søker støtte som nevnt tidligere i rapporten, om begrensninger i budsjetter og arbeidskapasitet, som også gjentas her. Om lag halvparten av respondentene framhever viktigheten av et strengere lovverk. Kommunene er ikke konkrete på hvilke lover de vil ha skjerpet, men de nevner ønsker om strengere lovverk

innenfor industri, maritim trafikk og mer miljøvennlig drift av fartøyer, bygg, med klimakrav til materialer i TEK17, skjerpede krav i offentlige anskaffelser, krav om vekting av klimagassutslipp ved vurdering av tilbud til offentlige anbud og strengere krav til utskifting til fossilfrie offentlige kjøretøy og maskiner.

Når det gjelder kompetanseutvikling og nettverksarbeid trekker én respondent fram digital deling av kunnskap og eventuelt en digital kunnskapsplattform som et tiltak. Flere trekker fram at mer informasjon og kompetanse i kommunene om virkningene av de ulike klimatiltakene er viktig. Én respondent framhever at det kan være nyttig med bedre statistikkverktøy for enklere å kunne se virkningen av ulike vedtak og tiltak på klimagassreduksjon i regionen. Dette vil igjen føre til at man kan utarbeide et bedre beslutningsgrunnlag for eksempel til politiske vedtak. Her er det også framhevet behov for standardisering av klimabudsjett og klimaregnskap, slik at ikke hver enkelt kommune må bruke unødige ressurser på dette.

3.4 Effekter av støtten

I forskriften⁸ heter det at tilskuddsordningen skal fremme klimatiltak i kommuner og fylkeskommuner ved å støtte prosjekter som bidrar til reduksjon i utslipp av klimagasser og omstilling til lavutslippssamfunnet. I følgeevalueringen er det forsøkt å vurdere effekter sett opp mot ordningens to mål:

- Direkte reduksjoner i klimagassutslipp
- Mer langsiktig omstilling til lavutslippssamfunnet

Begge målene er rettet mot reduserte utslipp av klimagasser, og målene overlapper. Tiltak som bidrar til omstilling til lavutslippssamfunnet bidrar til reduserte utslipp på lang sikt, samtidig som tiltak som gir utslippsreduksjoner på kort sikt kan påvirke holdninger og atferd som i sin tur bidrar til omstilling mot et lavutslippssamfunnet. For vurderinger av ordningens oppnådde effekter er det likevel hensiktsmessig å vurdere disse to målene hver for seg. Det er i praksis ikke mulig å måle utslippseffekter knyttet til omstilling til lavutslippssamfunnet, både siden virkningene ligger fram i tid og de er såpass generelle at de vil være vanskelige å isolere fra andre utslippsreducerende faktorer. Miljødirektoratet tolker de to målsettingene slik at tiltak som innebærer bruk av kjent teknologi og som bidrar til utslippsreduksjoner på kort sikt i hovedsak er tiltak som er egnet til å nå det første målet. Dette kan for eksempel være utbygging av ladeinfrastruktur for tjenestebiler, omlegging til el-varebiler og elbusser og tiltak for å redusere matsvinn. Tiltak som er mer langsiktige og som bidrar til en endring i samfunnsstrukturen er rettet mot omstilling til lavutslippssamfunnet. Dette er ikke nødvendigvis tiltak som bidrar til reduserte klimagassutslipp i den nærmeste framtid, men kan for eksempel legge til rette for mer klimavennlig areal- og transportplanlegging, klimavennlige materialer, hensyn til klima i kommunens anskaffelser, forprosjekter med utredninger av mulige klimatiltak, eller nettverk som legger til rette for deling av kompetanse og erfaringer knyttet til klimatiltak.

Siden de to målene dekker svært forskjellige tiltak, må måloppnåelsen vurderes tilsvarende forskjellig. Det første målet legger opp til reduserte klimagassutslipp mer eller mindre fra oppstart av prosjektet. Det bør være mulig å gjøre anslag av disse tiltakenes utslippsvirkninger, som informasjonsgrunnlag for om tiltakskategoriene som har fått støtte bør eller ikke bør få støtte videre. Det andre hovedmålet legger i større grad opp til omstilling av samfunnet og vurderes mer opp mot forhold som økt kompetanse, holdningsendringer, utløsning av ytterligere klimatiltak og spredning av erfaringer og kompetanse fra allerede gjennomførte prosjekter. Det bør legges vekt

---

⁸ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-10-26-1771>

på indikatorer som fanger opp også disse virkningene. Ulike indikatorer for måloppnåelse gjennomgås nærmere i de følgende delkapitlene.

3.4.1 Utslipp av klimagasser

Det synes klart at tilskuddene bidrar til reduserte utslipp, særlig innenfor transportsektoren. De aller fleste tiltakene er knyttet til omstilling fra fossilt til elektrisk drevne kjøretøy, direkte eller indirekte, enten ved direkte innkjøp av elektriske kjøretøy i kommunal sektor, eller ved å stimulere bruken gjennom støtte til ladepunkter. Arealplanleggingen innrettes i stor grad for å redusere transportbehovet og gjøre alternativene til fossilt drevne transportmidler mer tilgjengelige. Mens det er relativt enkelt å beregne utslippsvirkninger av å skifte ut en type kjøretøy med et annet, er det langt mer komplisert å beregne virkninger av arealplanlegging, sykkeltiltak og ladepunkter. Dette skyldes dels at atferdsendringer er usikre, dels at mange årsaksforhold kan forklare atferdsendringer, ikke bare støtten fra Klimasats.

Utslippsreduksjonene har vist seg vanskelige å anslå, og mulighetene for å vurdere virkningene varierer mellom ulike typer prosjekter. Kommunene og fylkeskommunene er bedt om å rapportere utslippseffekter i sluttrapporteringen, men ikke for nettverks- og forprosjektrapporter. Det er mer krevende, eller ikke mulig, å tallfeste de indirekte utslippsvirkningene som kan følge av støtte til for eksempel arealplanlegging, nettverksbygging, forprosjekter og tiltak i byggsektoren. For disse prosjektene er det dermed ikke hensiktsmessig å utvikle kostnadskrevede verktøy eller metoder for beregning av utslippseffekter.

For tiltak der en forventer direkte effekter på utslipp er det forsøkt å gjennomføre utslippsberegninger. Menon gjorde i 2018 en beregning av utslippsreduksjoner basert på de sluttrapportene som forelå på daværende tidspunkt. Disse omfattet i hovedsak tiltak rettet mot å redusere utslippene fra transportsektoren gjennom overgang til utslippsfrie teknologier. Vi så at det var store forskjeller i måten prosjektene rapporterte, og det var vanskelig å forstå beregningsforutsetningene som var lagt til grunn og om Miljødirektoratets beregningsmaler var brukt på en riktig måte. Det var derfor etter vår mening stor usikkerhet i tallene. Det er flere årsaker til at det er vanskelig å benytte tallene som er rapportert inn som et faktagrunnlag for å sammenstille effekter. Blant annet har vi, gjennom dybdeintervjuer, spørreundersøkelsen og gjennomgang av sluttrapporter, sett at det varierer sterkt hvilken kompetanse kommunene besitter for å kunne gjennomføre denne typen utslippsberegninger. Mangel på tid og ressurser samt enhetlige metoder for å gjennomføre beregningene er også utfordrende. Miljødirektoratet har senere økt standardiseringen innenfor beregningsmetodikken. For tiltak hvor det er mulig å beregne effekter på klimagassutslipp har Miljødirektoratet laget 16 beregningsmaler.⁹ Det er likevel vanskelig å beregne utslippseffekter på bakgrunn av denne informasjonen, siden detaljer i tiltak og rapportering i praksis er svært forskjellige, selv innenfor transportsektoren. Og selv om Miljødirektoratet har arbeidet med standardisering, synes det å være forskjeller mellom kommunene i hvordan de tolker og benytter verktøyet.

På bakgrunn av resultatene fra fjorårets arbeid ble det fra Menons side oppfordret til at man endrer rapporteringen slik at kommunene i større grad rapporterer på egne innsatsfaktorer og andre parametere som er lett tilgjengelig, i stedet for å beregne utslippseffekter. Dersom man også spesifiserte rapporteringsskjemaet slik at kommunene må gi mer standardiserte svar, vil resultatene være lettere å tolke for andre, som da kan gå inn og hente ut et faktagrunnlag som kan brukes i videre beregninger. På grunn av det manglende informasjonsgrunnlaget er det foreløpig ikke gjennomført en samlet beregning av faktiske og forventede utslippseffekter.

---

⁹ <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-kommuner/gjennomfore-klimatiltak/>

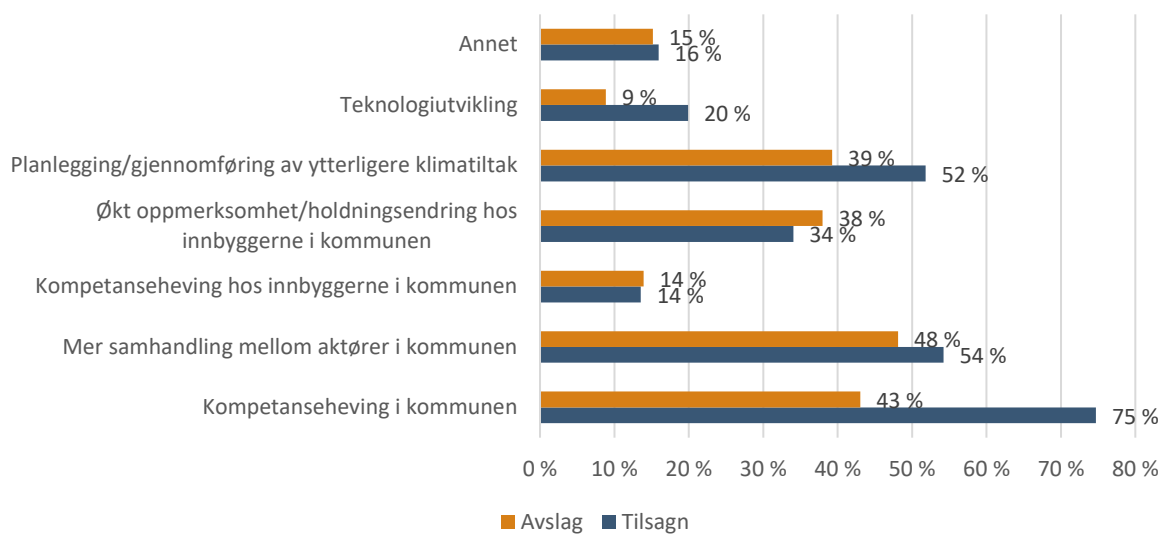
Miljødirektoratets arbeid med effektberegninger i følgeevalueringsperioden er nærmere beskrevet i delkapittel 5.4. Menon anbefaler at det jobbes videre med metoder for å måle effekter av tiltakene.

3.4.2 Omstilling til lavutslippssamfunnet

Det er, som nevnt over, ikke alle prosjektene det er naturlig å beregne utslippseffekter av. Flere av prosjektene er planleggings- og forprosjekter, blant annet klimavennlig areal- og transportplanlegging. Resultatene av disse vil foreligge i form av beslutningsunderlag for videre prosjektutvikling, planlegging og gjennomføring av fysiske tiltak. Klimasats støtter også nettverkssamarbeid som stimulerer til samarbeidsaktiviteter og informasjonsspredning der det er svært vanskelig å måle klimaeffektene. Disse vil ikke redusere utslippene direkte, men de vil kunne være et skritt videre på veien til tiltak som kan ha utslippseffekter, for eksempel ved å øke informasjon ved erfaring fra klimaløsninger. Videreføring i form av nye rutiner og spredning til andre aktører er da en forutsetning for slike effekter.

I spørreundersøkelsen har vi innhentet informasjon om andre virkninger utover direkte utslippsreduksjoner, som kan ha betydning for utslippene på lengre sikt, se Figur 3-8. Disse virkningene er relevante både for de prosjektene der det er mulig å se klimakutt på kort sikt og for prosjektene med mer langsiktige virkninger.

Figur 3-8 Svar på spørsmål om hva prosjektene som har fått støtte har bidratt til, i prosent av totalt antall respondenter*

*N= 332 for tilsagn og 79 for avslag. Sammenstilling for 2016, 2017, 2018.

For de prosjektene som fikk avslag, men likevel ble gjennomført uten støtte.

Teknologiutvikling er kun basert på 2017 og 2018.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne, bearbeidet av Menon Economics

Av de som har fått tilsagn, oppgir 75 prosent at prosjektene har hevet kompetansen i kommunen, og over 50 prosent at det førte til mer samhandling mellom aktører i kommunen og planlegging og gjennomføring av ytterligere klimatiltak. Dette er de samme virkningene som var viktigst for de tiltakene som fikk avslag, men likevel ble gjennomført. Det er imidlertid færre av disse som mener at prosjektet har hatt slike virkninger. Det er små endringer i resultatene i løpet av de tre årene. Dybdeintervjuene bekrefter hovedinntrykket fra spørreundersøkelsen, særlig med hensyn til kompetanseheving og samhandling i kommunene. I tillegg nevnes positive helseeffekter knyttet til redusert støy og bedre luftkvalitet som positive virkninger av tiltakene.

Det er et viktig formål med ordningen at midlene som bevilges støtter oppstart av nye tiltak, altså at prosjektene videreføres etter at selve prosjektet finansiert av Klimasats er avsluttet. For prosjekter som innebærer om- og nybygging av installasjoner og bygninger, materialiserer varige resultater seg tydelig. De fleste av klimasatsprosjektene har imidlertid ikke enda kommet så langt at det vil være mulig å registrere slike varige endringer. Det kan være nødvendig med målrettede analyser på et senere tidspunkt for å bringe på det rene om praksis endres over tid og hvorvidt det er forårsaket helt eller delvis av Klimasats.

I flere prosjekter ser vi at støtten bidrar til atferdsendringer. Et eksempel på dette fremkommer i dybdeintervjuet med prosjektet *Klimasmart skolemat* i Indre Fosen kommune (tidligere Rissa kommune). Finansieringen gjennom Klimasats er avsluttet, men aktivitetene i prosjektet videreføres som en del av den ordinære virksomheten på skolen. Innkjøp av råvarer til skolemåltidene er basert på egne avtaler med butikker og primærprodusenter i kommunen, noe som blant annet bidrar til mindre matsvinn. Dybdeintervjuet tyder på at overgangen fra Klimasatsprosjekt til endret hverdagspraksis har gått svært bra. Det er for tidlig å slå fast at denne effekten er varig, men prosjektet vil uansett kunne gi verdifull erfaring for andre som vil prøve tilsvarende endringer.

Et annet eksempel fra dybdeintervjuene er forprosjektet *Bygdepakke Bø*, som har som formål å utarbeide gode strategier og plangrep som legger grunnlag for redusert bilbruk i Bø sentrum. Resultater fra dette prosjektet har utgjort en viktig del av grunnlaget for innhold og ambisjonsnivå i et hovedprosjekt som nå er godt i gang, og som er en direkte effekt av forprosjektet. Hovedprosjektet besto i 2018 av 14 delprosjekter, hvorav ett med støtte fra Klimasats, og har blitt Fyrtårnprosjekt i sammenslåingsprosessen mellom kommunene Bø og Sauherad. Det er for tidlig å vurdere selve virkningene i form av varige omstillinger til lavutslippssamfunnet.

3.4.3 Formidlings- og spredningseffekter

Klimasats finansierer prosjekter innenfor en lang rekke tiltak og i et stort antall kommuner i alle landets fylker. Med unntak av tilskuddene til interkommunale nettverk er ikke Klimasatsordningen en rettighetsordning. Under følgeevalueringen er det rettet stadig større fokus mot spredning av kunnskaper fra de prosjektene som har fått bevilgning til andre kommuner og fylkeskommuner. For å sikre størst mulig effekt fra de bevilgede prosjektene har Miljødirektoratet lagt større vekt på læring av positive og negative erfaringer gjennom en rekke tiltak:

- Overføringsverdi og potensial for spredning av kunnskap og er vektlagt i søknadstildelingen.
- Miljødirektoratet har igangsatt tiltak med deling av informasjon med søkere i seminarer og direkte i tilsagnene, og webinarer om lokalt klimaarbeid i kommunene. Webinarene har ulike temaer og kombinerer forskningsbasert kunnskap med praktiske råd om søknadsprosessen, om gjennomføring av lignende prosjekter uten støtte, og erfaringer fra andre prosjekter. I løpet av 2018 og 2019 vil Miljødirektoratet ha gjennomført tilsammen 40 webinarer med gjennomsnittlig ca. 70 deltakere, der 1813 unike brukere har deltatt. Miljødirektoratet veileder også per telefon etter behov.
- Miljødirektoratet har opprettet en Facebook-gruppe «Lokalt klimaarbeid» som fungerer som et nettverk der man inviterer kommunene til å bl.a. dele erfaringer, kunnskap og informasjon om ulike arrangementer.
- Direktoratet sprer eksempler på tidligere gjennomførte prosjekter gjennom omfattende steg-for-steg-veiledere for ulike tiltak basert på erfaringer fra gjennomførte Klimasatsprosjekter på sine nettsider.
- Det er produsert om lag 40 caseartikler som er kortere eksempler på tiltak fra Klimasatsprosjekter der det er oppgitt kontaktperson i kommunen eller fylkeskommunen som har gjennomført prosjektet, slik at man kan ta direkte kontakt for å få mer informasjon om prosjektet.
- På nettsiden legges det ut søknader, tildelinger og relevante rapporter fra gjennomføring.

- Miljødirektoratet har arrangert regionale klimakonferanser i samarbeid med fylkesmennene, blant annet i Trøndelag og på Vestlandet. Mot slutten av 2019 skal det arrangeres konferanser i Agder og Innlandet. Miljødirektoratet har bidratt i regionalt initierte samlinger i 11 fylker.
- Miljødirektoratet har opprettet en podcast «Klimapodcast fra Miljødirektoratet» som fokuserer på lokale klimatiltak, og der Klimasatsprosjekter omtales hyppig.

For å få kunnskap om hvor aktive kommunene er i kunnskapsdeling har vi spurt dem om i hvilken grad de har deltatt på Miljødirektoratets spredningsaktiviteter (kartlagt i 2017 og 2018), se figuren under.

Om lag halvparten av de som svarte på disse spørsmålene hadde deltatt på webinarer, benyttet Miljødirektoratets Facebookgruppe og deltatt på konferanser knyttet til Klimasats (primært søkerseminar rundt nyttår, i samarbeid med fylkene). Dette er aktive møteplasser, der man kan utveksle erfaringer med andre. I tillegg gjør prosjektene seg nytte av veiledninger på nettet og opptak fra konferanser. Det er spesielt en økning i andelen som har deltatt på webinarer fra 2017 til 2018. Dette kan både henge sammen med gjennomføringen av flere webinarer og med økt oppmerksomhet rundt aktiviteten. Flere har også benyttet veiledninger og maler/regneark for å beregne klimaeffekter. Dette kan tyde på at verktøyene er nyttige siden de benyttes av flere.

Figur 3-9 Svar på spørsmål «Har dere deltatt på/benyttet noen av Miljødirektoratets spredningsaktiviteter?», i prosent av tilskuddsmottakere som har svart*

*N=118 i 2017 og 136 i 2018.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne, bearbeidet av Menon Economics

Vi har bedt respondentene utdype hvordan de selv har spredd resultater og erfaringer fra Klimasats. Av beskrivelsene fremkommer at det foregår en rekke aktiviteter som viser at prosjektene er interessert i å dele kunnskap fra prosjektenes side, mens andre kommuner og fylkeskommuner etterspør slik informasjon. Spesielt synes det å være mye erfaringsutveksling mellom kommunene. Prosjektene rapporterer om et stort antall presentasjoner av resultater på lokale, regionale og nasjonale konferanser med deltakere fra kommuner, fylkesmannsembetene, relevante etater (som Statens vegvesen) og relevante samarbeidspartnere i næringslivet. Videre deles og spres informasjon i ulike faglige og politiske nettverk, som klimanettverk og i kommunale samarbeidsfora. Flere rapporterer om at de har drevet aktiv rådgiving direkte for andre kommuner. Det er vanlig

å legge ut informasjon på egne Facebooksider, og mange oppgir at de har deltatt på Miljødirektoratets webinarer. Respondentene benytter også medier til å spre informasjon om prosjektene, og flere har skrevet egne rapporter og nyhetsbrev og dokumentert blant annet byggeprosesser med videoer for senere læring. De fleste rapporterer informasjonsspredning gjennom flere kanaler innenfor det samme prosjektet. Samtidig foregår en del spredning i uformelle forum. Respondentene nevner telefonsamtaler og uformell dialog med kollegaer fra andre kommuner og fylkeskommuner, samt i dialog og presentasjoner i mer formelle møter og samlinger.

Utfordringen er å kunne si noe om i hvilken grad, eller hvor mye, disse aktivitetene har bidratt til å initiere nye tiltak, og dermed bidra til å redusere utslippene, i kommunene og fylkene. Vi har sett i tidligere undersøkelser at kommunene etterlyser retningslinjer og interesse fra sentralt hold for kommunenes klimatiltak, og at det som oppfattes som manglende interesse for tiltak og resultater kan være til hinder for kommuners initiativ til klimatiltak (Pedersen og Bruvoll 2014). Det er rimelig at Miljødirektoratets direkte deltakelse og informasjonsspredning, gjennom for eksempel webinarer, har vært med på å katalysere de aktivitetene som prosjektene rapporterer om.

3.5 Indikatorer for måloppnåelse

I evalueringen av tilskuddene for 2016 (Menon 2018) fastsatte vi fem indikatorer for måloppnåelse, se Tabell 3.1. Indikatorene er først og fremst interessante for sammenligninger over tid, mens det er vanskelig å tolke selve nivået på indikatorene i lys av formålene med ordningen.

Det overordnede formålet med Klimasats er å redusere utslippene av klimagasser, på kort og lang sikt. Den ideelle indikatoren for måloppnåelse vil være ordningens utslippsvirkninger. Som forklart i avsnitt 3.4.1 er det ikke er mulig å beregne de totale utslippseffektene av denne ordningen. Utslippsreduksjonene vil være summen av det direkte utslippskuttet ved å bruke en ny teknologi, indirekte utslippskutt ved at flere bruker teknologiene som følge av at støtten fra Klimasats bidrar til å bringe nye teknologier inn i markedet, økt informasjon og nettverksspredning (se kapittel 6), og utslippskutt frem i tid som følge av den delen av tiltakene som er rettet mot omstilling til lavutslippssamfunnet. Ambisjonen bør være å måle de direkte utslippskuttene, mens andre indikatorer dekker omstilling til lavutslippssamfunnet.

Den første indikatoren er nettopp rettet mot direkte utslippsreduksjoner. Ved fjorårets evaluering undersøkte vi muligheten for å anslå utslippseffekter fra sluttrapportene. Med utgangspunkt i rapportene har Menon gjort anslag for prosjekter knyttet til blant annet ladepunkter, el-kjøretøy og sykkeltiltak (se Miljødirektoratet 2018c). Som forklart i avsnitt 3.4.1 fant vi da at informasjonen i rapportene ikke er tilstrekkelig sammenlignbar og av en kvalitet som gjør at det er mulig å generalisere ut fra disse anslagene.

De to neste indikatorene, prosjektgjennomføring og addisjonalitet, er også hovedsakelig rettet mot målet om konkrete reduksjoner i klimagassutslipp. Det har vært en liten nedgang i prosjektgjennomføringen fra 2016-2017 til 2018. Addisjonaliteten har vært relativt stabil. Samlet er disse to indikatorene relativt små prosentvise *endringer*, som kan skyldes tilfeldigheter og ikke kan tolkes som trender. *Nivået* på indikatorene viser at måloppnåelsen er høy.

Tabell 3.1 Indikatorer for måloppnåelse

Indikator	Konkretisering	Resultat 2016	Resultat 2017	Resultat 2018
Utslippsreduksjoner	Anslåtte reduksjoner i utslipp av klimagasser som følge av ordningen	Ikke anslått for 2016	Ikke komplett anslag 2017	Ikke anslått for 2018
Prosjektgjennomføring	Andel igangsatte og/eller gjennomførte prosjekter	92 %	91 %	87 %
Addisjonalitet	Andel med høy addisjonalitetsgrad, det vil si andel som ikke ville gjennomført, eller sannsynligvis i mindre skala og på senere tidspunkt uten støtte fra Klimasats	72 %	69 %	73 %
Ytterligere klimatiltak	Andel som rapporterer at ytterligere klimatiltak er igangsatt som følge av prosjektet	52 %	54 %	43 %
Kompetanseheving	Andel som rapporterer at prosjektet har bidratt til kompetanseheving i kommunen	62 %	72 %	72 %
Erfaringsspredning	Andel som rapporterer at de aktivt har spredd resultater og erfaringer fra prosjektet til andre	Ikke anslått for 2016	58%	73 %

De tre siste indikatorene dekker i større grad mer indirekte og langsiktige effekter av ordningen, og kan sees som indikatorer for omstilling til lavutslippssamfunnet. Den tredje siste er andelen av søkere som rapporterer at prosjektet har ført til planlegging/gjennomføring av ytterligere klimatiltak, og den nest siste om det har ført til kompetanseheving for kommunen. Indikatorene dekker både innvilgede og avslåtte prosjekter.

Andelen som rapporterer at ytterligere tiltak er igangsatt som følge av prosjektet er gått ned 9 prosentpoeng. Det er vanskelig å forklare denne nedgangen. En mulig forklaring kan være at bevisstheten om tiltak i kommunene har økt over tid, slik at det er færre ukjente potensialer i kommunene. Andelen som mener at prosjektet har ført til økt kompetanse i kommunen har økt fra 62 til 72 prosent. Det kan tyde på at de positive effektene av Klimasats i forhold til kunnskapsspredning internt i kommunene gjennom planlegging, politiske prosesser og gjennomføring har økt over tid. Det er imidlertid for tidlig å si om dette er en trend.

Den siste indikatoren, erfaringsspredning, angir andelen som svarer ja på om de aktivt har spredd resultater og erfaringer fra Klimasatsprosjektet til andre kommuner eller andre aktører. Andelen har økt fra 58 prosent i 2017 til 73 prosent i 2018. Det er for tidlig å si om dette er en trend, men det kan indikere at Miljødirektoratets tiltak har materialisert seg i kommunenes spredningsarbeid.

Samlet sett gir indikatorene informasjon om virkninger av Klimasatsmidlene og i hvor stor grad målene med tilskuddsordningen nås. Tidsrommet er ikke langt nok til at vi kan være sikre på retningen i utviklingen, men vi kan likevel konkludere med at ordningen har hatt høy og stabil grad av prosjektgjennomføring og addisjonalitet, og at bidragene til kompetanseheving og erfaringsspredning har økt disse tre årene.

4 Evaluering av forvaltningen av tilskuddsordningen

I vurderingen av forvaltningen av tilskuddsordningen fokuserer vi på i hvilken grad tilskuddet er kjent blant de som er i målgruppen, Miljødirektoratets prioritering av prosjekter, hvordan brukerne oppfatter søknadsprosessen og krav til rapportering og ressurser knyttet til denne prosessen.

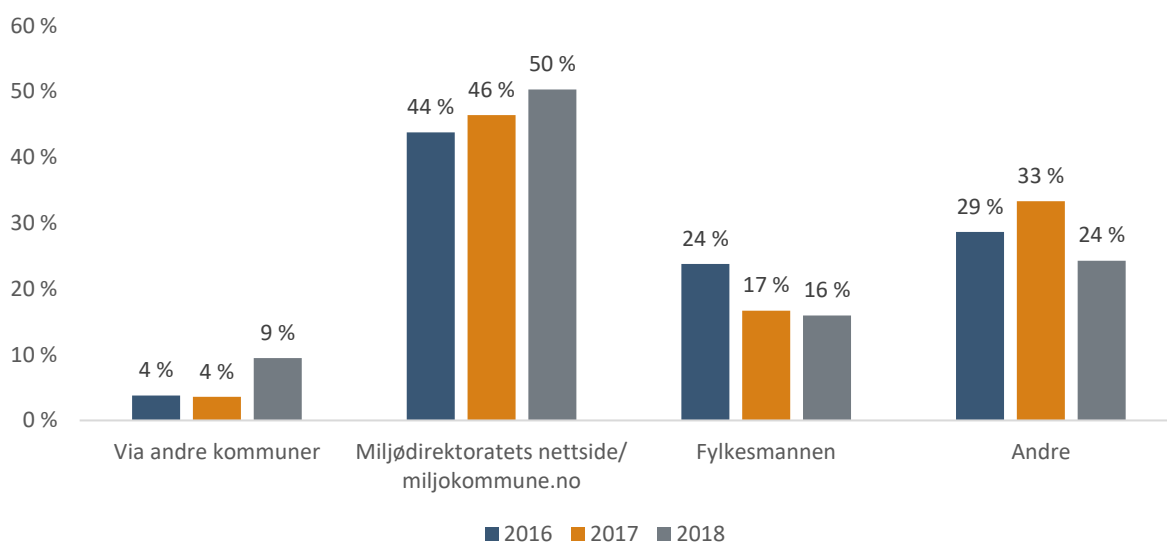
4.1 Tilgjengelighet og målgruppe

Klimasats har gitt tilskudd siden 2016, og mange har nå fått kjennskap til ordningen. Vi har kartlagt hvordan kommuner som har søkt fikk kjennskap til ordningen, og om de som *ikke* har søkt heller ikke kjente til ordningen.

4.1.1 Hvordan de som har mottatt tilskudd fikk kjennskap til Klimasats

Begge gruppene er kartlagt gjennom spørreundersøkelser. De fleste tilskuddsmottakerne har fått informasjon om ordningen gjennom Miljødirektoratets nettside miljokommune.no. Resultatene for 2018 følger omtrent samme mønster som ved kartleggingen for 2016 og 2017, men nettsiden har blitt enda viktigere som informasjonskanal enn de to foregående årene. I tillegg virker det som om kommunene selv har begynt å spre budskapet om ordningen i større grad enn tidligere. Blant andre kilder som oppgis er KS, fylkeskommunen, andre internt i egen kommune og stortingsrepresentanter nevnt.

Figur 4-1 Hvordan tilskuddsmottakerne fikk kjennskap til Klimasats

* N=515. Sammenstilling for 2016, 2017 og 2018.

Resultatet viser svar fra både søkere som fikk avslag og tilsagn. Kilde: Spørreundersøkelse til kommunene, bearbeidet av Menon Economics

4.1.2 Kjennskapen til Klimasats for de som ikke har søkt

I 2018 ble det sendt ut en spørreundersøkelse til de 224 kommuner som på det tidspunktet ikke hadde søkt om tilskudd for å kartlegge deres kjennskap til ordningen. Blant respondentene var det vel halvparten som ikke kjente til Klimasats. Alle kommuner har imidlertid fått direkte informasjon om Klimasats til kommunens postmottak. Dette tyder på svikt i informasjonsflyten internt i kommunene, der informasjonen om muligheter for å søke

midler gjennom Klimasats har stoppet ved feil person. Alle disse kommunene var relativt små sammenlignet med de som kjente til ordningen. Dersom de som svarte er representative for resten av kommunene som ikke har søkt om tilskudd, er det fortsatt om lag 100 norske kommuner som ikke har kjennskap til ordningen. I etterkant av denne spørreundersøkelsen sendte Miljødirektoratet ut ny informasjon direkte til de kommunene som ikke kjente til ordningen.

4.2 Søknadsbehandling og vurdering av søknader

Miljødirektoratet har en årlig ramme for tildeling av tilskudd som skal fordeles etter formålet med ordningen. I alle årene har direktoratet mottatt søknader om flere midler enn de har disponert til ordningen, selv om bevilgningene har økt fra 100 mill. kroner i 2016 til 150 mill. kroner i 2017 og 2018. I perioden har det kommet tydeligere fram hvilke prosjekter og tiltak Klimasats ikke støtter, og Miljødirektoratet har jobbet med å tydeliggjøre hvilke prosjekter de prioriterer hvert søknadsår på nettsiden miljokommune.no. Direktoratet har også tydeliggjort prioriteringskriteriene i 2019 slik at de i større grad stemmer overens med kriteriene som legges til grunn i de faktiske vurderingene som gjøres av Miljødirektoratet. For en lengre utredning om hvordan forvalterne jobber med søknadsbehandlingen vises det til følgeevalueringsrapporten fra 2018 (Menon 2018).

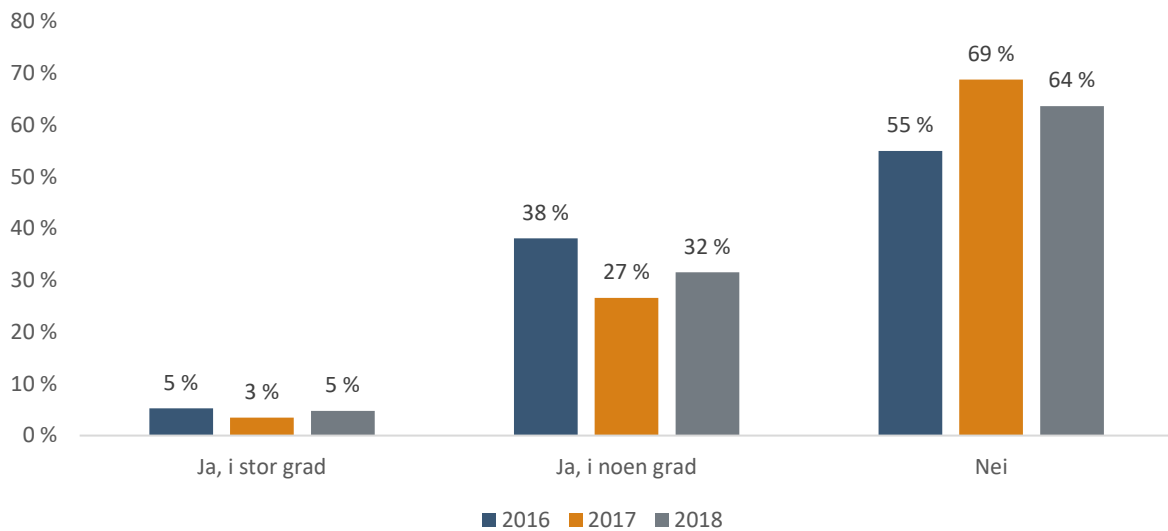
4.3 Kommunenes erfaringer

Gjennom spørreundersøkelsen og dybdeintervjuene har vi kartlagt brukernes erfaringer og deres ressursbruk knyttet til søknadsprosess og rapportering. Dette gir informasjon om muligheter for å forbedre innretningen av ordningen for å redusere både brukernes og forvaltningens kostnader. Vi spurte hvordan søkerne opplevde søknadsskjemaet og muligheter for forenklinger, både de som fikk innvilget søknadene og de som fikk avslag.

Figur 4-2 og **Feil! Fant ikke referanseilden.** viser hvordan søkerne vurderer mulighetene for forenklinger i søknadsprosessen og rapporteringsprosessen. Det er relativt få respondenter som mener at det er et stort forbedringspotensial i søknads- og rapporteringsprosessen, om lag 5 prosent. Det er færre i 2018 enn i 2016 som mener at søknadsprosessen og rapporteringsprosessen kunne vært forenklet, men noe lavere enn i 2017. Dette tyder på at Miljødirektoratets krav er tydeligere og at prosessene er enklere enn i starten, og/eller at kommunene har lært av de første årenes søknads- og rapporteringsprosesser. Det er imidlertid om lag 30 prosent av respondentene som mener at det er muligheter for forenklinger i disse prosessene.

Gjennom intervjuene kom det fram at noen av respondentene kjente til Miljødirektoratets beregningsmaler, men at de fleste hadde ikke hørt om dem. Alle viste tydelig interesse da de fikk beskrivelse av regnearkenes innhold og funksjon, og oppga at de ville vurdere å bruke dem i videre oppfølging og rapportering. I dybdeintervjuene framstår alle som tilfredse med søknadsprosesser og behandlingsresultat. Det gjelder også intervjuet av et prosjekt som fikk avslag. Det eneste som framheves av noen er at behandlingstiden er lang. I det åpne spørsmålet i spørreundersøkelsen er det overveiende positive tilbakemeldinger. Det blir kommentert at Klimasats er viktig for å realisere lokale klimatiltak og at muligheten for å gjennomføre prosjekter hos administrasjon og politisk ledelse øker sterkt når det er mulighet for å søke midler som gjør at kommunen potensielt blir avlastet med halvparten av kostnadene. Ordningen har gitt anledning til å gjennomføre prosjekter som ikke hadde blitt realisert uten støtten. Det er flere som viser til svært god oppfølging fra veiledere og saksbehandlere i Miljødirektoratet, og at de har hatt god nytte av webinarne. Flere kommenterer også at ordningen er enkel og søkeprosessen uproblematisk.

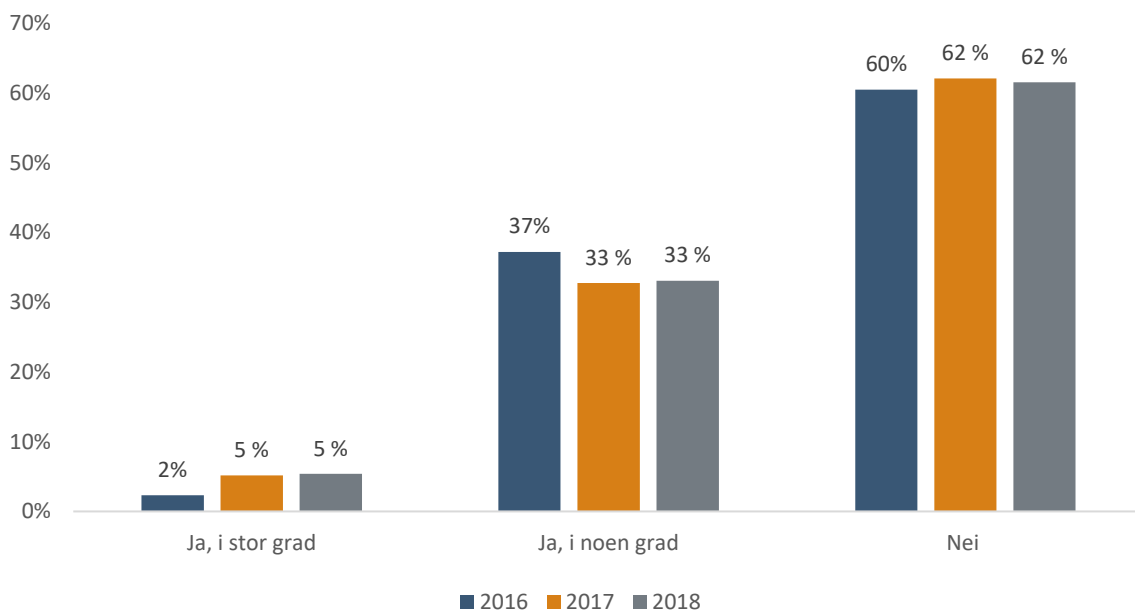
Figur 4-2 I hvilken grad respondentene mener at søknadsprosessen og søknadsskjemaene kan forenkles, svar i prosent av totalt antall respondenter*

* N=189 i 2016, N=173 i 2017 og N=168 i 2018.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne, bearbeidet av Menon Economics

Figur 4-3 I hvilken grad respondentene mener at rapporteringen kan forenkles, svar i prosent av antall respondenter*

* N=86 i 2016, N=116 i 2017 og N=130 i 2018.

Kilde: Spørreundersøkelse til søkerne, bearbeidet av Menon Economics

Tilbakemeldingene gikk spesielt på at det er vanskelig å rapportere utslippseffekter. Det var også forslag om standardisering, slik at for eksempel opplysninger om prosjektene ikke må oppgis flere ganger, å flytte rapporteringstidspunktet til slutten av året da det ofte blir forsinkelser og å øke fleksibiliteten i fristene, og å redusere detaljeringsgraden i rapporteringsskjemaet. Dette er særlig et innspill som gjelder mindre tiltak og til enklere og standardiserte tiltak som for eksempel utbygging av ladeinfrastruktur. Dette er forslag fra enkelte

respondenter og kan ikke regnes som representative, men må betraktes som innspill til vurdering, jf. at 62 prosent mener at rapporteringen ikke har behov for forenkling. Det har vært endringer i hva respondentene har pekt på av forbedringsmuligheter i de tre årene. Det første året var de mer opptatt av tydeligere prioritering og gode eksempler på prosjekter. Nå mot slutten av evalueringsperioden er søkerne mer opptatt av standardisering av rapporteringsskjemaene og lavere detaljeringsgrad både i søknads- og rapporteringsskjemaet. Blant de som søkte om støtte både i 2017 og i 2018, mente de fleste at det var en relativt lik opplevelse.

Flere framhever at ordningen ikke er for byråkratisk, men at arbeid med søknads- og rapporteringsprosessen står godt i forhold til størrelsen på tilskuddet. Det er også noen som skulle ønske at prosessen ble ytterligere forenklet. Særlig er det også framhevet at man ønsker raskere svar på søknadene. Flere av respondentene ønsker to søknadsfrister i året, blant annet fordi man ønsker å gjennomføre prosjektet det samme året som det søkes og tildeles tilskudd. Dette har sammenheng med å få politisk prioritet og å kunne planlegge arbeidet. Det er også viktig for brukerne at ordningen er fleksibel og åpen og spesielt rettet mot kommunene, altså at det er en støtteordning tilpasset kommunene. En ulempe som fremheves er at det er svært vanskelig for kommunene å beregne effekter av klimatiltakene.

Brukerne trekker også fram at det er positivt at man kan få støtte til lønn, siden mangel på arbeidskapasitet kan være en utfordring. Det er også positivt at Miljødirektoratet legger vekt på å spre informasjon om andres prosjekter og den overføringsverdien og erfaringene som ligger i disse. Det trekkes også fram at forvalterne gir god rådgivning.

5 Oppfølging av tidligere anbefalinger fra følgeevalueringen

Følgeevalueringen er en *lærende eller formativ evaluering*. Denne typen evalueringer gjennomføres under støtteordningens levetid med sikte på å forbedre gjennomføringen av tilskuddsordningen og øke sjansene for å nå ordningens overordnede mål. I denne følgeevalueringen har det vært tett dialog mellom Miljødirektoratet og evaluator, og vi har gitt konkrete anbefalinger i de to foregående rapportene. Her gir vi en oppsummering av våre tidligere anbefalinger og hvordan disse er vurdert og fulgt opp av Miljødirektoratet.

5.1 Innretning av ordningen

5.1.1 Endre fra todelt mål til ett mål

Målet for Klimasats er både å bidra til reduserte klimagassutslipp, og til omstilling til lavutslippssamfunnet. Dette innebærer målsettinger om å redusere utslippene på kort sikt, gjennom dagens tilgjengelige teknologier og samfunnsstrukturer, og omstilling som kan gi utslippsreduksjoner på lengre sikt, gjennom valg av infrastruktur, arealbruk, forbruksmønster, teknologi og andre langsiktige endringer. Et todelt mål er vanskeligere å styre etter enn ett entydig mål, da de to målene må avveies. Tidligere i følgeevalueringen har vi derfor foreslått at Miljødirektoratet skulle forenkle målsettingen til ett mål, som skulle gjøre det lettere blant annet å rapportere og evaluere måloppnåelsen.

For kommuner som ikke er kommet så langt i sin klimaplanlegging, men samtidig ønsker å gjennomføre tiltak for å redusere klimagassutslippene, er det særlig relevant å gjennomføre tiltak mot de mindre og kortsiktige utslippskuttene. Samtidig mener Miljødirektoratet at det er hensiktsmessig å gi støtte til planleggings- og forprosjekter, nettverkssamarbeid og informasjonsspredning som ikke gir umiddelbare utslippsreduksjoner, men som støtter opp under mer langsiktig omstilling til lavutslippssamfunnet.

Konklusjon: Miljødirektoratet har vurdert forslaget og funnet det mest hensiktsmessig å beholde en todelt målsetting for ordningen.

5.1.2 Fjerne begrensning på maksimal søknadssum

Miljødirektoratet satte en maksimal søknadssum innenfor de fem ulike kategoriene ved oppstart av ordningen.¹⁰ En maksimal søknadssum som begrenser hvor mye midler det søkes om per prosjekt innebærer at små prosjekter favoriseres i forhold til de store. Det er mulig at noen av de store prosjektene som i dag faller utenfor ordningen på grunn av beløpsgrensen kunne gitt høyere måloppnåelse enn når de bevilgede beløpene fordeles på flere og mindre prosjekter. Tidligere i følgeevalueringen er det foreslått å fjerne den maksimale søknadssummen.

I 2019 økte Miljødirektoratet maksimalt søknadsbeløp for prosjekter innenfor tiltakskategoriene fra 7,5 mill. kroner til 12 mill. kroner, men fjernet ikke grensen fullstendig. Maksimalbeløpet er også økt innenfor andre kategorier, som klimavennlig areal- og transportplanlegging og forprosjekter, som følge av at Klimasats har fått økt tildeling og fordi Miljødirektoratet ønsker å prioritere og utløse flere større tiltak. For tiltak til klimavennlige bygg (som plasseres i kategorien klimagassreduserende tiltak i andre sektorer) er maksimalt søknadsbeløp

---

¹⁰ De fem kategoriene er Klimavennlig areal- og transportplanlegging, klimavennlig transport, klimagassreduserende tiltak i andre sektorer, forprosjekter og interkommunale nettverk.

reduisert fra 5 mill. kroner til 3 mill. kroner. Årsaken til dette var blant annet at porteføljen av tiltak innenfor byggsektoren utgjorde en stor andel av de totale tilskuddsmidlene. Etter dialog med byggenæringen fikk Miljødirektoratet innspill om at muligheten for å få gjennomført flere klimatiltak til lavere kostnader var større jo tidligere i prosessen temaet kom inn i byggeprosjektet. Det ble derfor også fokusert mer på tidlig utprøving og kartlegging av klimatiltak i bygg, og det ble dermed rom for å gi støtte til flere kommuner.

Konklusjon: Maksimalbeløpet er ikke fjernet, men tilpasset ulike tiltakskategorier.

5.1.3 Fjerne krav til egenandel

Det er et krav til egenandel i prosjektene som varierer med de ulike søknadskategoriene, med 50 prosent som hovedregel. Egenandel kan også bestå av egen arbeidstid. Krav til egenandel favoriserer de større kommunene, fordi de har større fleksibilitet og potensielt kan stille med egenandel for større prosjekter enn mindre kommuner. I følgeevalueringen ble det derfor foreslått å redusere kravet til egenandel. Det er ikke gjort store endringer i krav til egenandel, men for enkelte prosjekttypen er den redusert til 25 prosent. Miljødirektoratet gjør en løpende vurdering av egenandelen for hvert enkelt tiltak og justerer denne dersom det er tiltak man ønsker å satse spesielt på. Miljødirektoratet er også opptatt av at en viss egenandel skaper et eierskap til prosjektet i kommunen som igjen bidrar til at kommunen har egeninteresse i å benytte pengene optimalt.

Konklusjon: Det er ikke gjort store endringer i krav til egenandel, men egenandelen er redusert til 25 prosent for enkelte prosjekttypen.

5.1.4 Økt samordning med Enova

Klimasats grenser til og overlapper i noen tilfeller delvis med flere andre ordninger, spesielt innenfor Enovas område. Faktisk overlapp i form av dobbel støtte unngås ved innsats fra forvalterne. Det kan likevel være potensial for å redusere forvaltningskostnadene ved økt samordning av støtteordningene. Det ble derfor foreslått en økt samordning med Enova. Dette er i hovedsak løst gjennom direkte kontakt og dialog. Det er vår oppfatning at dette var mest utfordrende i oppstarten av Klimasats, der man måtte ta stilling til en del prosjekter som kunne kvalifisere for støtte hos begge virkemiddelaktørene. Etter noen års erfaringer og avklaringer er det mindre behov for løpende dialog for å unngå overlapp. Miljødirektoratet legger vekt på å være oppdatert med hensyn til eventuelle nye støtteordninger innenfor Enovas område, og avklare hvordan disse eventuelt overlapper med Klimasats.

Konklusjon: Dobbelt støtte søkes unngått gjennom dialog mellom Miljødirektoratet og Enova.

5.2 Forvaltning av ordningen

5.2.1 Tydeliggjøring av prioriteringskriteriene

Miljødirektoratet har vurdert søknadene først etter kvalifikasjonskriterier, som må være oppfylt for å kunne bli vurdert, og deretter gitt tildeling etter en rekke prioriteringskriterier. Menon har foreslått å vurdere og forenkle disse prioriteringskriteriene, og dette har også vært en pågående prosess i Miljødirektoratet gjennom hele perioden. I utlysningen for 2019 ble prioriteringskriteriene ytterligere tydeliggjort i tråd med faktiske prioriteringer i søknadsbehandlingen.

Miljødirektoratet har gjennomført en del av denne forenklingen på eget initiativ. Blant annet har Miljødirektoratet forenklet og tydeliggjort hvilke typer tiltak det kan søkes om, og hvilke tiltak som veldig tydelig ikke kan søkes om. Andelen uaktuelle søknader er redusert betydelig siden den første utlysningen i 2016. Menon har kommet med forslag til hvordan Miljødirektoratet kan tydeliggjøre dette, blant annet gjennom uttalte prioriteringer av type prosjekter. Dette bidrar til mindre ressursbruk både hos søkerne og forvaltningen. I 2019-utlysningen ble det for eksempel fokusert på at Miljødirektoratet ønsket å prioritere tidlig kartlegging av mulige klimatiltak i bygg- og anleggsprosjekter og systematisk arbeid med klima i anskaffelser.

Konklusjon: Miljødirektoratet har forenklet prioriteringskriteriene fortløpende gjennom hele perioden.

5.2.2 Bedre veiledning til søknadsskjemaet på miljokommune.no

Gjennom hele perioden er det diskutert hvordan Miljødirektoratet kan gjøre det enklest mulig å søke om tilskudd med minst mulig ressursbruk. Det er derfor foreslått å bruke tid på å utarbeide gode veiledninger til blant annet utfylling av søknadsskjemaene. Disse veiledningene er laget og oppdateres før hver utlysning for å tydeliggjøre de ulike kravene. Det har også blitt gjennomført webinarer om hvordan man skal søke på ordningen. Miljødirektoratet prioriterer også å veilede kommuner med nye ideer på telefon og e-post for å avklare hvilke nye tiltak som kan konkurrere om støtte.

Konklusjon: Veiledningen er kontinuerlig styrket, blant annet med webinarer om hvordan man skal søke på ordningen.

5.2.3 Tydeliggjøre rapporteringsskjema for bedre grunnlag for effektvurderinger

Menon har vurdert om rapporteringsskjemaene kan forbedres for å få inn mer presis informasjon med hensyn til beregning av klimaeffekter. Det er særlig fokusert på at kommunene skulle rapportere mer på kvantitative størrelser og mindre kvalitative betraktninger for prosjekter der bør være mulig å måle utslippseffekter. Konkret foreslår Menon at kommunene rapporterer grunnlagsdata til disse utslippsberegningene, slik at beregningene kan etterprøves, eventuelt at direktoratet gjennomfører selve beregningene. Miljødirektoratet har vurdert endringsforslagene, men rapporteringsskjemaene er ikke endret foreløpig. Det har vært teknisk krevende å implementere en del av de foreslåtte endringene i det elektroniske søknadssenteret, og Miljødirektoratet mener det er en for stor belastning for brukerne å rapportere den foreslåtte informasjonen nå.

Konklusjon: Forslaget er ikke fulgt opp på grunn av tekniske begrensninger i rapporteringen og vurdering av belastningen for brukerne.

5.2.4 Sette av mer midler til forvaltning

2 mill. kroner var øremerket forvaltning i de første tre årene, der tildelingene var 100-150 mill. kroner. I 2019 er tilskuddsmidlene økt til 200 mill. kroner, i tillegg til 25 mill. kroner til hurtigbåt. Av midlene til hurtigbåt ble det satt av 1 mill. kroner til forvaltning, slik at øremerkede midler til forvaltningen er økt til 3 mill. kroner.

Forvaltningskostnadene har økt i 2017 og 2018 samtidig som totale midler til fordeling har økt, og flere tilsagn fra foregående bevilgningsår må følges opp. Miljødirektoratet påpeker at både forbedringer i det elektroniske søknadssenteret og økt erfaring hos Miljødirektoratet og søkerne har effektivisert forvaltningen, men ikke tilstrekkelig til at administrasjonskostnadene er dekket av det som er direkte bevilget gjennom ordningen. Midlene er derfor hentet fra andre driftsposter i Miljødirektoratet.

I følgeevalueringen har Menon påpekt at det vil være hensiktsmessig å øke potten til forvaltning, for å styrke formidlingsarbeidet og arbeidet med å dokumentere effekter av ordningen. Hvordan formidlingsarbeidet er styrket beskrives i neste delkapittel og var også tidligere omtalt i avsnitt 3.4.3. For beregning av utslippseffekter har Miljødirektoratets benyttet FoU-midler, ikke tilskuddsmidler.

Konklusjon: Midlene til forvaltning avstemmes med faktisk ressursbruk, slik at alle kostnadene ved ordningen synliggjøres. Budsjettet til forvaltningskostnader må ta hensyn til endringer i midler til fordeling og forventet effektivisering i forvaltningen over tid.

5.3 Sprednings- og formidlingsaktiviteter

5.3.1 Mer sentralisert og formalisert sprednings- og formidlingsarbeid

Det er et krav at kommunene skal bidra til å spre erfaringer fra Klimasatsprosjektene. Det kan likevel være vanskelig for hver enkelt kommune å vurdere hva som er det samlede informasjonsbehovet og hvordan den kan bidra til å dekke dette. Miljødirektoratet hadde i utgangspunktet (2016) en halv stilling til rådighet for å drive med sprednings- og formidlingsaktiviteter. Menon anbefalte Miljødirektoratet å etterspørre noe mer ressurser for å gjennomføre sentraliserte sprednings- og formidlingsaktiviteter. Direktoratet fikk satt av 3 mill. kroner av Klimasatsmidlene i 2017 og har brukt dette på konsulentbistand. Konsulentene har særlig bidratt med å lage webinarer, eksempler og veiledninger, samt regionale seminarer. Webinarer gjennomføres hver annen uke, og eksempler og veiledning legges ut på miljokommune.no.

Miljødirektoratet har jobbet strategisk og formalisert med sprednings- og formidlingsarbeidet (se avsnitt 3.4.3). Det tar utgangspunkt i at man skal samle erfaringer, analysere og presentere for å nå ut til kommunene. Det har også vært gjennomført flere regionale klimasamlinger og webinarer i løpet av evalueringsperioden.

Konklusjon: Miljødirektoratet har styrket sprednings- og formidlingsarbeidet.

5.3.2 Formidlingstiltak spesielt rettet mot små kommuner

I 2018 kartla Menon i følgeevalueringen årsaker til at en del kommuner ikke har søkt om Klimasatsmidler. I hovedsak var det små kommuner som ikke hadde søkt. Det ble derfor satt inn tiltak for å spre informasjon om ordningen og søknadsprosessen direkte rettet mot disse kommunene. Informasjonsarbeidet gikk ut på å sende brev til alle kommuner, adressert til innkjøpssjef, plansjef, teknisk ansvarlig og miljø-/klimarådgiver. Dette ble gjort fordi vi avdekket i undersøkelsen at det ikke er alltid klart hvem som har ansvar for klimaarbeidet i små kommuner. I tillegg ble det sendt ut en e-post til alle som hadde opplyst i spørreundersøkelsen¹¹ at de ønsket informasjon om ordningen. Det ble også arrangert et eget webinar som var spesielt rettet inn mot hvordan man kan få realisert klimatiltak i små kommuner. Her ble det gitt eksempler fra små kommuner som har klart å realisere klimatiltak innenfor ordinære kommunebudsjetter og uten et stort fagmiljø som støtte.

Konklusjon: Forslaget er fulgt opp med henvendelse til alle kommuner som ikke hadde søkt, og webinarer.

---

¹¹ Det ble i 2018 sendt ut en egen spørreundersøkelse til de kommunene som ikke hadde søkt om Klimasatsmidler for å kartlegge årsaker til dette.

5.4 Effektvurdering

5.4.1 Utvikle verktøy for rapportering av utslippseffekter fra kommunene

I rapporteringsskjemaene blir det etterspurt hvilke resultater og effekter klimasatsprosjektene har ført til. Blant annet ønsker man at kommunene så langt som mulig skal beregne klimagassreduksjon i CO₂-ekvivalenter på rapporteringstidspunktet, og gi et estimat for de neste tre årene og for årene fram til 2030. Kommunene kan supplere med kvalitative vurderinger av oppnådd klimaeffekt. Det har vært vanskelig for kommunene å gjøre disse beregningene, og det har vært utfordrende for Miljødirektoratet å vite hva som ligger til grunn for de ulike beregningene og om tallene er sammenlignbare.

Menon har anbefalt å utvikle et verktøy som muliggjør beregninger av oppnådde resultater. Miljødirektoratet utviklet beregningsmaler/excelverktøy for beregning av klimagassreduksjoner, som er spesielt egnet for tiltak innenfor transportsektoren. Disse malene skal bidra til at brukerne benytter samme beregningsmetodikk, avgrensning og utslippsfaktorer for å estimere effekten av ulike klimatiltak. En del forutsetninger er allerede lagt inn, som skal gjøre det lettere for kommunene å fylle inn de resterende opplysningene og gjøre tallene sammenlignbare på tvers av ulike prosjekter. Det er viktig å påpeke at dette kun gjelder for de kvantifiserbare utslippseffektene. Ringvirkninger og effekter på lang sikt, for eksempel innenfor klimavennlig areal- og transportplanlegging, er ikke kvantifisert.

Menon har også foreslått at kommunene bør rapportere grunnlagsdata til disse beregningene, slik at beregningene kan etterprøves, eventuelt at direktoratet selv kan gjennomføre beregningene basert på informasjon fra prosjektene. Miljødirektoratet har foreløpig ikke lagt opp til dette i rapporteringsskjemaene, se delkapittel 5.2.3 over.

Konklusjon: Forslaget er ikke fulgt opp på grunn av tekniske begrensninger i rapporteringen og vurdering av belastningen for brukerne.

5.4.2 Beregning av utslippseffekter på aggregert nivå

Å måle virkninger av enkelttiltak rettet mot klimautslipp er svært krevende, med mindre utslippsvirkningene er en én-til-én virkning av tiltakene. Det er ikke tilfellet for tiltakene støttet av Klimasats. Disse virker stort sett gjennom bruk av alternative teknologier til CO₂-intensive teknologier, og de dekker svært ulike prosjekter. Miljødirektoratet i samråd med Menon har likevel forsøkt å bruke ulike tilnærminger til å anslå utslippsvirkninger. I stedet for at kommunene skal beregne disse virkningene selv, har Menon foreslått at Miljødirektoratet heller tar utgangspunkt i informasjon fra kommunene som grunnlag for å beregne effekter sentralt. Menon har forsøkt å beregne utslippseffekter basert på kommunenes rapporteringer, men informasjonsgrunnlaget i rapporteringsskjemaene i 2018 var av svært varierende innhold. Et forslag har vært å beregne gjennomsnittlige utslippsreduksjoner basert på noen av prosjektene som har fått tildeling, og aggregere dette for alle prosjekter innenfor grupper av tiltak. Miljødirektoratet har gjennomført flere prosjekter med beregninger for grupper av tiltak, for eksempel klimaeffekten av elsykling i kommunene (Miljødirektoratet 2018, TØI 2019).

For tildelinger til forprosjekter, nettverk eller klimavennlig areal- og transportplanlegging er det ikke aktuelt å anslå utslippseffekter. I stedet bes det om kvalitative beskrivelsene av resultater og effekt i rapportene, og prosjektene svarer på spørsmål knyttet til indikatorene i spørreundersøkelse til følgeevalueringen, se Tabell 3.1.

Konklusjon: Ulike metoder for beregninger av utslippseffekter er utprøvd, men en har så langt ikke lyktes i å komme fram til gode indikatorer.

5.5 Oppsummering av oppfølgingen av følgeevalueringens anbefalinger

Miljødirektoratet har forbedret ordningen under evalueringsperioden, med fokus på forenkling av søknads- og rapporteringsprosessen og tydeliggjøring av hvilke prosjekter de ønsker å prioritere. Det er arbeidet med forenkling av søknadsskjemaet, forbedrede veiledninger og verktøy for å forenkle utslippsberegninger. Direktoratet har vært opptatt av å lære av erfaringer både for å redusere ressursbruken knyttet til søknads- og rapporteringsprosessen for seg selv og brukerne, og for å gjøre ordningen mer målrettet og relevant for brukerne.

Miljødirektoratet har hatt et økende fokus på spredningseffekter, gjennom direkte arbeid og gjennom prioritering av prosjekter. Direktoratet har søkt å spre midlene for å kunne løfte klimaarbeidet i flest mulig av landets kommuner og for at disse igjen kan spre erfaringer til andre kommuner. Det er jobbet med spredningen av informasjon om ordningen og erfaringer fra prosjekter som har fått støtte. Direktoratet har fått øremerkede midler til spredningsarbeidet og har hentet inn ekstern bistand. Dette er etter vår oppfatning en god strategi og en mer effektiv måte å nå ut enn om hver enkelt kommune selv må hente inn informasjon. Kommunene har mindre oversikt over hva som er gode prosjekter og hvilke prosjekter det er hensiktsmessig å løfte fram. De har heller ingen åpenbare insentiver til å prioritere spredningsarbeidet. Samtidig kan en sentralisert strategi nå flere på en mer kostnadseffektiv måte. Miljødirektoratet har blant annet benyttet webinarer i dette arbeidet., noe som ser ut til å ha nådd ut til mange. Det er vesentlig å sikre at kommuner også deler erfaringer via sine nettverk og kommunikasjonskanaler.

Direktoratet har stått og står fortsatt overfor en stor utfordring knyttet til å måle effektene av ordningen, spesielt med hensyn til reduksjoner i klimagassutslipp. Ved en eventuell videreføring av ordningen vil det være viktig å fokusere på hvordan en kvalitativt eller kvantitativt kan sannsynliggjøre at ordningen har de ønskede virkningene. Det må da tas hensyn til at ordningen skal bidra til direkte effekter både på kort sikt og lang sikt.

6 Begrunnelser for Klimasats

I dette kapittelet diskuterer vi det faglige grunnlaget for Klimasats med utgangspunkt i drøfting av hvordan ordningen bidrar til å rette opp markedssvikt. Vi drøfter først Klimasats som virkemiddel for å redusere utslippene direkte. Utslipp av klimagasser er en *negativ ekstern virkning*, en type *markedssvikt*, der det er nødvendig med offentlige tiltak for å begrense skadevirkningene. Det mest effektive virkemiddelet er avgifter, men subsidier/støtteordninger blir ofte brukt som et nest-beste virkemiddel. Videre er det generelt viktig å støtte forskning og utvikling av nye teknologier. I et uregulert marked vil teknologiutviklingen være for lav, siden de som bruker ressurser på forskning, prøving og feiling sitter igjen med mindre gevinster enn samfunnet samlet etter at teknologiene er utviklet. Dette er også en markedssvikt, på grunn av *positive eksterne virkninger* fra forskning og utvikling. Klimasats er også relevant å diskutere i lys av mangelfull informasjon, som er en tredje type markedssvikt. Dersom en for eksempel ikke er kjent med at nye klimateknologier finnes, vil disse tas i bruk i for liten grad. Dette kan berettige ulike former for støtte til markedsintroduksjon også etter FoU-fasen.

6.1 Klimasats som virkemiddel for å redusere utslipp av klimagasser

Økonomers anbefaling er å bruke klimaavgifter eller kvotesystemer som virkemidler for å redusere klimagassutslipp. Dette er fordi prising av utslipp er den billigste måten samlet sett for samfunnet for å redusere utslippene. I Norge har vi fått CO₂-avgifter på stadig flere utslipp, og avgiftssatsene har økt. Størstedelen av industrien må kjøpe kvoter for å slippe ut CO₂, som er en annen måte å prise utslippene. Dersom utslippene er riktig priset, skal en ikke bruke flere virkemidler for å redusere utslippene. Sagt på en annen måte: dersom utslippene er for høye, er det mest effektivt å øke CO₂-avgiften eller stramme til utslippskvotene.

De fleste utslipp som Klimasats er rettet mot, utslipp fra transport og energibruk i byggsektoren, er priset enten gjennom avgifter eller kvoteregulering. Transportsektoren har CO₂-avgifter på over 500 kroner per tonn CO₂, mens CO₂-komponenten i strømforbruket er priset ved at importert kullbasert elektrisitetsproduksjon er omfattet av kvotesystemet EU ETS.

Den *riktige* CO₂-prisen, *kalkulasjonsprisen*, er den som sikrer at det forpliktende utslippsmålet oppnås.¹² Vi har ingen offisiell kalkulasjonspris å forholde oss til, og det er ingen objektiv fasit på om utslippene fra for eksempel transport er riktig priset. Imidlertid vil det være nødvendig med en forsterket virkemiddelbruk for å oppnå målet om reduksjon i utslippene med 40 prosent fram mot 2040 sammenlignet med 1990,¹³ tilsvarende 41 prosent reduksjon sammenlignet med utslippene i 2018. Det vil, direkte eller indirekte, øke tiltakskostnadene utover det som reflekteres i dagens priser i avgifts- og kvotesystemet. Det *kan* bety at også dagens høyeste CO₂-avgifter er lavere enn det som ville vært optimalt for å nå utslippsmålet. I mangel på kostnadseffektiv prising av utslipp, er subsidier til utslippsreduksjoner av den typen Klimasats representerer en nest-beste-løsning for å nå utslippsmålet.

---

¹² NOU 2012: 16: Dersom myndighetene har bindende mål for innenlandske utslippsreduksjoner, bør kalkulasjonsprisene avledes fra beskrankningene som følger fra disse målene. Dersom norske bindende mål snarere er knyttet til de totale, globale utslipp Norge forårsaker, og norske utslipp er underlagt et internasjonalt kvotemarked, bør kalkulasjonsprisen for klimagassutslipp baseres på forventninger om den internasjonale kvoteprisen.

¹³ Se omtale av utslippsforpliktelser og klimapolitikk i Finansdepartementet (2019)

6.2 Markedssvikt ved for lite utvikling av nye teknologier og av nettverk

Teknologiutvikling er sentralt for å nå utslippsmålene, og mange støtteordninger er rettet nettopp mot å stimulere forskning, utvikling, uttesting og markedsintroduksjon av nye teknologier. Det foreligger en rekke markedssvikter i de ulike fasene i innovasjonskjeden (forskningsfasen, foredlingsfasen og spredningsfasen), som alle taler for at markedsaktørene ikke vil være i stand til å høste den fulle samfunnsøkonomiske gevinsten av de teknologiene de er med på å få fram til markedet. I uregulerte markeder vil det dermed bli utført for lite teknologiutvikling fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. Dette taler for støtte til forskning og teknologiutvikling på generelt grunnlag. Merk at denne begrunnelsen gjelder uavhengig av klimaeffekten av den nye teknologien.

Klimasats har særlig bidratt i siste fase og til at teknologier tas i bruk i markedet raskere enn det markedet alene ville ha sørget for (eksempelvis ladepunkter for kommunale elbiler). Denne fasen henger tett sammen med nettverkseffekter, som øker en aktørs nytte når andre aktører bruker samme type teknologi. For eksempel vil ladepunkter til kommunale elbiler fremskynde introduksjonen av en ny teknologi og stimulere markedet for ladepunkter generelt, som igjen gjør det mer attraktivt for andre å kjøpe slike biler. Da oppstår positive verdier utover det den enkelte aktør tar hensyn til, noe som kan begrunne subsidier. De positive effektene av større nettverk og av læringseffekter i spredningsfasen for nye miljøteknologier er argumenter for at myndighetene kan gå inn med midlertidig støtte.

6.3 Markedssvikt ved mangelfull informasjon

Informasjonstiltak som virkemiddel i klimapolitikken er begrunnet når informasjon ikke er tilgjengelig. Informasjon er til dels et fellesgode, og (for lite) informasjon kan påvirke folks handlinger, valg og innstilling. I noen tilfeller kan det tenkes at aktører ikke har informasjon om hvilke muligheter som eksisterer for å ta i bruk ny klimavennlig teknologi. Prissignalene gjennom avgiftssystemet kan virke dårligere som når en beslutning krever spesialisert innsikt, for eksempel i valg av energiløsning, om en beslutning har lav hyppighet, slik at en feilaktig overvurderer kostnaden ved å sette seg inn i alternativene sammenlignet med nytten, om det er mangelfull informasjon, for eksempel fordi en ikke vet hvor mye strømutfgifter man sparer med et energieffektivt bygg, eller når en har liten kjennskap til egne preferanser, for eksempel om hvordan det er å leve i et klimavennlig bygg. Direkte kampanjer der man har identifisert manglende informasjon kan rette opp slik markedssvikt.

Klimasats er rettet inn mot informasjonsspredning og kan korrigere markedssvikten som oppstår på grunn av mangelfull informasjon. Informasjonsspredning kan være særlig viktig overfor offentlig sektor. Kommunesektoren har ikke de samme insentivene som private aktører til å holde seg orientert om eksisterende informasjon om nye klimavennlige teknologier som kan tas i bruk.

Det er en viktig presisering at markedssvikt følger av at informasjonen ikke eksisterer eller at en ikke har mulighet til å vite at den eksisterer. Det er *ikke* markedssvikt dersom det er kjent at informasjonen finnes, og manglende kunnskap skyldes at en bevisst eller ubevisst vurderer kostnadene ved å innhente informasjon som for høye. Kostnader ved informasjonssinnhenting kan være en barriere, men barrierer er ikke nødvendigvis markedssvikt.

Det er i praksis vanskelig å skille helt mellom ren markedssvikt og manglende informasjon på grunn av høye kostnader. Informasjonstiltakene i Klimasats kan derfor være rettet mot både mangelfull informasjon og formidling av tilgjengelig informasjon som kommunene av ulike grunner ikke prioriterer ressurser for å hente inn, uten at skillet er tydelig.

6.4 Barrierer i kommunene

I tillegg til manglende informasjon har vi funnet flere barrierer som kan hindre klimavennlige valg i kommunene. Spesielt gjelder det at små kommuner ofte har svake fagmiljø og liten kapasitet til å finansiere større investeringer som gir langsiktige kostnads- og utslippsreduksjoner, som energieffektive løsninger i bygg og el-biler. Begrenset kapasitet og svake kompetansebaser vil være hindringer mot å prioritere oppgaver som ikke er lovpålagte. Det krever ressurser både å sette klimatiltak på agendaen, å holde seg orientert om mulige støtteordninger og å finansiere tiltak. Over halvparten av kommunene som ikke har søkt om midler fra Klimasats, kjente ikke til ordningen fra før (Miljødirektoratet 2018c). Dette gjaldt de aller minste kommunene, og disse oppgir liten kapasitet og svak kompetanse på klimaområdet og manglende økonomisk kapasitet som viktige begrensninger. Dette bekreftes blant annet i Pedersen og Bruvoll (2014), som fant at kommunene uttrykker behov for kompetanseheving i deres arbeid med klima- og energiplanlegging, og spesielt de mindre kommunene.

Klimasats kan være et effektivt virkemiddel for å spre informasjon sentralt om muligheter for klimatiltak i kommunesektoren sammenlignet med at hver kommune skal innhente informasjon selv, og til å løfte bevisstheten og kunnskapsnivået i sektoren gjennom finansiering av en bredde av ulike typer tiltak.

6.5 Oppsummering

Klimasats kan begrunnes i alle de tre typene markedssvikt nevnt ovenfor. Tilskuddene kan inngå som en del av de støtteordningene som bidrar til å oppfylle norske utslippsforpliktelser og begrense global oppvarming, som supplement til prising av utslipp når dette virkemiddelet ikke er tilstrekkelig innrettet. Klimasats kan rettes mot å hjelpe nye teknologier inn i markedet og å støtte utvikling av nettverk og informasjonsspredning, som også kan bidra til å korrigere markedssvikt ved manglende nettverk og informasjon. I tillegg er Klimasats et effektivt virkemiddel for å spre informasjon til en sektor der flere kommuner melder at de har begrenset faglig kompetanse og insentiver til å innhente informasjon som kan være relevant for klimavennlige valg.

7 anbefalinger

Klimasats kan begrunnes ut fra ulike typer markedssvikt. For å sikre at dette skjer, er det sentralt at effektene av de støttede prosjektene synliggjøres. Klimasats kan bidra både til direkte utslippsreduksjoner, til å hjelpe teknologier i overgangen fra utvikling til marked, å stimulere læring ved bruk av nye teknologier, utvikle nettverk og rette opp mangelfull informasjon. Resultatene fra spørreundersøkelsen og dybdeintervjuene til søkerne til Klimasats støtter opp under at Klimasats bidrar på disse områdene. Vi mener imidlertid at effektene av ordningen bør og kan dokumenteres bedre.

- Vi anbefaler at begrunnelsene for støtteordningen i sterkere grad defineres ut fra hvilke typer markedssvikt den skal løse.
- Ordningens utforming og resultater bør evalueres med noen års mellomrom for å sikre at kostnadene ved støttemidlene er i samsvar med ønskede virkninger.

Klimasats skal bidra til reduserte klimagassutslipp direkte som følge av støtten, og til reduserte klimagassutslipp gjennom omstilling til lavutslippssamfunnet.

- Det er viktig at en i fortsettelsen vektlegger vurderinger av effekter på begge målområder.
- Ordningen har høy addisjonalitet og bidrar til kompetanseheving og ytterligere klimatiltak. I en eventuell videreføring av ordningen bør en trekke lærdom fra tidligere prosjekter i prioriteringen mellom prosjekttypene, etter hvor godt de scorer på indikatorer for måloppnåelse. Dette krever også forbedrede måleindikatorer.

Det har vist seg vanskelig å lage gode rutiner for at kommunene selv skal måle effektene. Tidligere kartlegginger viser også at kommunene finner det vanskelig å kvantifisere og evaluere egen måloppnåelse. I stedet for at hver kommune anslår egne utslippsreduksjoner, anbefaler vi at en trekker ut representative prosjekt innenfor grupper av tiltak og lager anslag som grunnlag for aggregering for hele tiltaksgrupper. Samlede effekter for hele Klimasats sin portefølje kan da anslås med utgangspunkt i nærmere bestemte karakteristika for tiltaksgruppene, og gjennomsnittsbetraktninger fra eksempelberegningene. Beregningene gjøres sentralt, enten av Miljødirektoratet selv eller av eksterne fagmiljø. Det er gjort forsøk på dette allerede, og vi anbefaler at disse forsøkene utvides i en eventuell videreføring av ordningen. Det må utvikles beregningsmetoder for hver tiltaksgruppe, og hva som skal rapporteres fra prosjektene må spesifiseres. Dette må være data kommunene har god kontroll med og tilgang til. Dette vil gi grovere anslag enn om en skal arbeide videre med resultatanslag fra de enkelte prosjektene, men usikkerheten som ligger i at kommunene rapporterer forskjellig vil være mindre, og en sikrer større transparens i resultatberegningene fra Klimasatsordningen.

- For tiltak der det er mulig å kvantifisere direkte virkninger, for eksempel mange tiltak i transportsektoren, bør en jobbe videre med å beregne utslippsreduksjoner.

For andre tiltak bør det også utarbeides indikatorer for å vurdere måloppnåelsen. Dette gjelder særlig tiltak som sorterer under klimavennlige areal- og transportplanlegging, forprosjekter og interkommunale nettverk. I følgeevalueringen har Menon forsøkt å kartlegge kompetanseheving i kommunene, spredningseffekter og utløsning av ytterligere klimatiltak. Disse måleindikatorer bør følges opp i rapporteringsskjemaene eller egne spørreundersøkelser. En kan også gå mer i dybden på for eksempel hvordan nettverkene jobber, hvordan en planlegger mer klimavennlig gjennom arealplaner og om forprosjektene faktisk materialiserer seg i klimaprosjekter over tid.

- For tiltak der utslippsreduksjonene er mer langsiktige og indirekte bør det utarbeides indikatorer for å vurdere måloppnåelsen kvalitativt eller kvantitativt om mulig.

8 Referanser

Direktoratet for økonomistyring (tidligere Statlig senter for økonomistyring) (2007): Veileder: Evaluering av statlige tilskuddsordninger.

Finansdepartementet (2019): Nasjonalbudsjettet 2020, Meld. St. 1 (2019 – 2020)

Miljødirektoratet (2018a): Potensial og barrierer for kommunale klimatiltak, M 981-2018, rapport fra Vestlandsforskning, Cicero og Civitas.

Miljødirektoratet (2018b): Evaluering av Klimasats. 2016-bevilgninger, M 981-2018, Menon-rapport 23/2018.

Miljødirektoratet (2018c): Evaluering av Klimasats. 2017-tildelinger, og vurdering av effekter og ringvirkninger av gjennomførte prosjekter, M 981-2018, Menon-rapport 111/2018.

Pedersen, S. og A. Bruvoll (2014): Erfaringer og utfordringer med klima- og energiplanlegging i kommuner og fylkeskommuner, Vista Analyse Rapport 23.

TØI (2019): Klimaeffekten av elsykler, Rapport 1691/2019.

Vedlegg: Evalueringsmetode

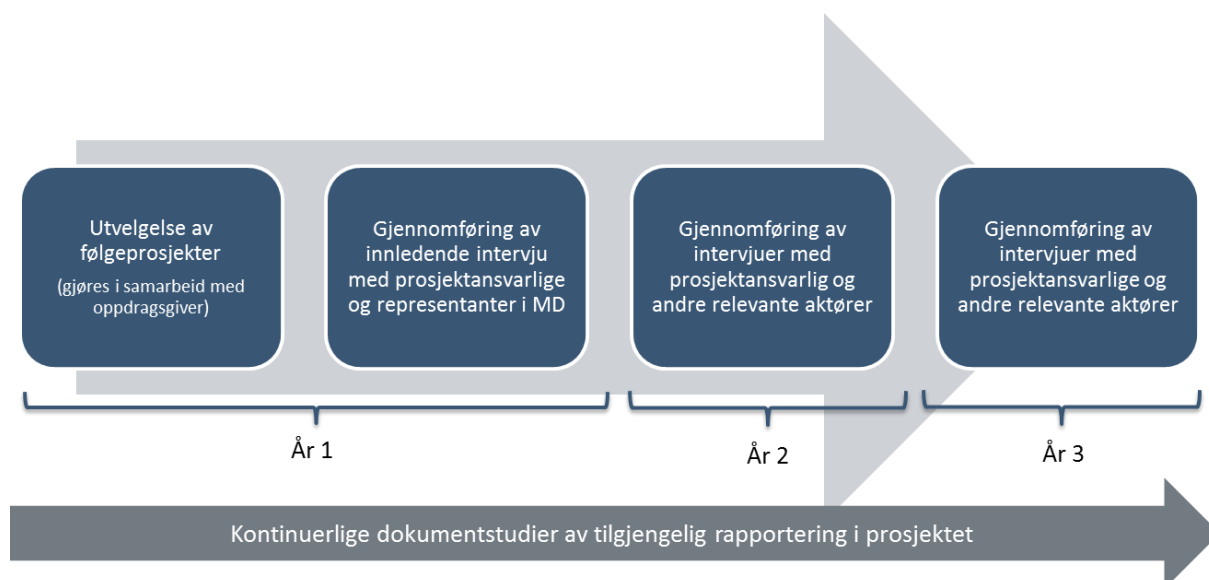
Evalueringen er gjennomført ved en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder. Vi har delt prosjektporteføljen i tre, og analysert prosjektene ved hjelp av både dokumentstudier, følgescase og dybdeintervjuer og gjennom en spørreundersøkelse i alle de tre årene. De første gruppen består av noen utvalgte prosjekter som er fulgt opp i hele evalueringsperioden (følgescase). Tre av de prosjektene ble intervjuet i alle de tre årene. I tillegg er det plukket ut fem prosjekter blant 2017-prosjektene som er intervjuet også i 2018. Den andre gruppen består av utvalgte prosjekter der vi har gjennomført dybdeintervjuer med prosjektansvarlig (gjort i 2017 og 2018). I den tredje gruppen, bestående av de resterende prosjektene, har vi dokumentert resultater og effekter gjennom en spørreundersøkelse. For alle prosjektene har vi gått gjennom all tilgjengelig skriftlig dokumentasjon.

Dokumentstudie

Vi har gått gjennom all relevant dokumentasjon knyttet til prosjektene som har søkt om tilskudd. For alle prosjektene som har fått tilsagn har vi gått gjennom både søknad, rapport og tilsagnsbrev. I tillegg har vi gått gjennom søknad og avslagsbrev for utvalgte avslåtte søknader. Informasjonen fra denne dokumentasjonen er systematisert, og har dannet grunnlaget for utvalgelse av prosjekter til dybdeintervjuer og følgescase, og analyse av resultater og effekter.

Følgescase og dybdeintervju

For å få nyansert og detaljert kunnskap knyttet til addisjonalitet, resultater og effekter ved prosjektene har vi gjennomført dybdeintervjuer med utvalgte prosjekter. Tre av de prosjektene fra 2016-tildelingene og fem av prosjektene fra 2017-tildelingene har vi kalt følgescase. Disse prosjektene har vi fulgt opp over hele perioden. En illustrasjon av hvordan vi har jobbet med følgescasene er vist i figuren under:

Etter utvalgelse av aktuelle prosjekter har evalueringsteamet kartlagt tilgjengelig informasjon om prosjektet, og diskutert casene med representanter i Miljødirektoratet. Deretter har vi gjennomført et dybdeintervju med prosjektansvarlig. I disse intervjuene fokuserte vi i år 1 på å dokumentere forventninger, addisjonalitet, status og innledende resultater. I år 2 har vi gjennomført nye intervjuer med prosjektansvarlig. I disse intervjuene har vi

tatt utgangspunkt i det første intervjuet og bygget videre på dette samt fokusert på resultater, effekter på kort sikt og atferdsendringer (der dette er relevant). I år 3 har vi repetert kartleggingen fra år 2, men fokusert spesielt på effekter på lengre sikt.

Hensikten med følgescasene er å kunne følge casene over en lengre tidsperiode, og se hvordan prosjektet utvikler seg med hensyn til resultater og effekter. Det trenger ikke nødvendigvis være slik at følgescasene kun gir effekter på lang sikt, men det gjør det lettere å se hvor lang tid det tar før prosjektet fører til effekter fordi vi kan følge opp prosjektet over flere år. Hensikten er både å kartlegge addisjonalitet, hvor lang tid det tar å realisere prosjektet og effekter.

Ved gjennomføring av dybdeintervjuene har vi vært interessert i å både kartlegge addisjonalitet, resultater og effekter av prosjektene. Det er imidlertid også viktig å kunne dokumentere de ulike typene prosjekter som Klimasats gir tilskudd til og se på erfaringer med søknadsprosessen, ressursbruk, og spredning av erfaringer til andre kommuner.

Seleksjon av følgescase og dybdeintervju

Det er gjort en nøye selektering av prosjekter til følgescase og dybdeintervjuer. Vi har lagt særlig vekt på at prosjektene skal gi informasjon om størst mulig bredde av tiltakene i prosjektporteføljen. Dette kriteriet støtter opp under at informasjon fra de valgte prosjektene i størst mulig grad kan generaliseres til alle prosjektene som har fått tilsagn. Vi har i denne evalueringen også vektlagt prosjekter innenfor temaområder som ikke ble behandlet i fjor og som ble prioritert i dette årets tildeling.

Videre har vi lagt vekt på størrelsen på prosjektene. Store prosjekt dekker større deler av den totale porteføljen, og vi la til grunn at Miljødirektoratet har vurdert at de største prosjektene har tilsvarende høy forventet klimaeffekt. Samtidig har vi valgt ut noen mindre prosjekt som er representative for mange små som i sum er forventet å ha stor klimaeffekt. Vi har også lagt vekt på å inkludere innovative prosjekt og prosjekt med stort potensial for å redusere utslipp og for kunnskapsspredning.

Følgescase og dybdeintervju er altså valgt ut på bakgrunn av følgende kriterier:

- Vise bredden i prosjektporteføljen
- Avveining mellom tiltak med realiserbar klimaeffekt på kort sikt og tiltak som bidrar til omstilling til lavutslippssamfunnet
- Størrelsen på prosjektene
- Innovative prosjekter/løsninger
- Potensialet for kunnskapsspredning

På bakgrunn av disse kriteriene ble følgende prosjekter valgt ut til følgecase og dybdeintervjuer:

Følgecase fra 2016				
Søker	Tittel	Tiltak	Kategori	1000 kr
Bø kommune (Bø i Telemark)	Forprosjekt Bygdepakke Bø	Strategier og plangrep for redusert bilbruk i Bø sentrum.	Areal og transport	700
Bergen	Kollektive ladeløsninger	Ladeinfrastruktur, borettslag og tilgrensende nærings- og kommunal aktivitet	Transport	3000
Eid kommune	Klimavenlege omsorgsbustader Eid kommune	Massivtre og lavt energibruk i nye omsorgsbustader. Kompetanse på passivhus.	Andre sektorer	3000
Følgecase fra 2017				
Flesberg kommune	Flesberg skole 2019	Ny skole, ønskes bygget på passivhusnivå. Støtte til merkostnader knyttet til utvikling og investering.	3) og 4) Bygg / massivtre	5 000
Gjøvik kommune	Fossilfri anleggsdrift i grisgrendte strøk	Bygge nytt sykehjem, ønsker å gjennomføre anleggsdriften med utslippsfrie anleggsmaskiner ved å ha dette som et absolutt krav i anbudet	3) Fossilfrie maskiner	950
Indre Fosen kommune	Klimasmart skolemat	Bruk av mat som ikke blir solgt, opplæring i skolen og samarbeid	3) Matsvinn / spredning	260
Sør-Fron kommune	Biogassanlegg i Midt-Gudbrandsdalen	Mulighetsstudie om hvorvidt ett eller flere utvinningsanlegg for biogass basert på husdyrgjødsel og matavfall vil kunne realiseres i Midt-Gudbrandsdalen	4) Biogass / forprosjekt	250
Rogaland fylkeskommune	Reduserte klimautslipp fra masse-transport	Utvikling og innføring av elektronisk system for reduksjon av kjørelengder, økt transparens og sporbarhet ved transport av overskuddsmasser for gjenbruk, gjenvinning og utfylling.	3) Masse-disponering / mellom-lagring	500

Dybdeintervju				
Søker	Tittel	Tiltak	Kategori	1000 kr
Prosjekter som har fått tilsagn:				
Vestby kommune	Sykelhotell med solcellelading av elsykkel	Legge til rette for syklende og erstatte bilbruk med sykkel. Innovativ lading av el-sykelbatterier med solcellepanel.	Transport Sykkel	800
Meldal kommune	Ladepunkter for elbiler i Meldal kommune	Lading til ansatte, pilotprosjekt.	Transport Lading	365
Skedsmo kommune	Elvarebiler til Geodataavdeling	Anskaffe utslippsfri varebil	Transport Elbil	100
Troms fylkeskommune	Forberede bruk av elbusser i Tromsø	Få erfaring med elbusser i arktiske/topografiske forhold.	Transport Elbuss	4000
Levanger kommune	Reis smart hver dag i Levanger	Reisevaner, flere tiltak i kombinasjon, sykkel og buss	Transport Kombi	1400
Gran kommune	Klimapositivt hytteliv på Lygna	90 tomter med klimapositive plusshytter på Lygna.	Forprosjekt Bygg/mm	250
Kongsberg	Klimaeffekt av fortetting i Kongsberg	Klimaeffekt av fortetting i sentrumsnære områder, anbefalinger om utnyttelsesgrader, boligtyper, transportløsninger, utbyggingsvolum	Areal- og transport-planlegging	200

Sandnes kommune	Klimagassreduksjon fra gamle avfallsdeponi	Kartlegge metanutslipp fra avfallsdeponier og undersøke effekten av ulike typer biofiltre for å redusere utslipp	Deponigass, forprosjekt	250
Stavanger kommune	Lokal produksjon og anvendelse av biokull	Biokull som er anvendt som jordforbedringsmiddel og som er gravd ned i bakken, har den egenskapen at karbonet blir brutt ned langsomt, over mange hundre år. Produksjon og anvendelse av biokull er et meget effektivt klimagass-reducerende tiltak.	Landbruk	250
Nittedal kommune	Klimanøytrale bygg	Utarbeidelse av veileder for nye utbyggingsprosjekter i Nittedal. Skal gi føringer for framtidig sentrumsutvikling.	Bygg, forprosjekt	250
Møre og Romsdal fylkeskommune	Teknisk miljøkompetanse i administrasjonen	Øke særlig teknisk miljøkompetanse innen transportplanlegging/-gjennomføring. Hjelp til innkjøp av lavutslippsferger som skal erstatte fossilferger.	Innkjøpskompetanse samferdsel	1000
Prosjekt som har fått avslag:				
Nittedal kommune	Klimavennlig sentrumsutvikling			
Telemark fylkeskommune	Klima-regnskap for TFK og Telemark fylke	Telemark fylkeskommune søker støtte til klimaregnskap for all fylkeskommunal virksomhet og Telemark fylke i sin helhet.	4) Forprosjekt	200

Spørreundersøkelse

På bakgrunn av den tilgjengelige dokumentasjonen og dialog med saksbehandlere i Miljødirektoratet utformet vi to spørreundersøkelser som ble sendt til alle som hadde fått tilsagn og alle som hadde fått avslag. Responsraten er vist i tabellen under. I 2018 ble det i tillegg utformet en egen spørreundersøkelse til kommuner som på daværende tidspunkt ikke hadde søkt om Klimasatsmidler. Merk at det er antall respondenter og ikke antall kommuner som er oppgitt i tabellen. Kommunene kan ha søkt om flere prosjekter og dermed ha mottatt og besvart flere spørreundersøkelser.

Respondentrate ved spørreundersøkelsene, 2018-søknadene

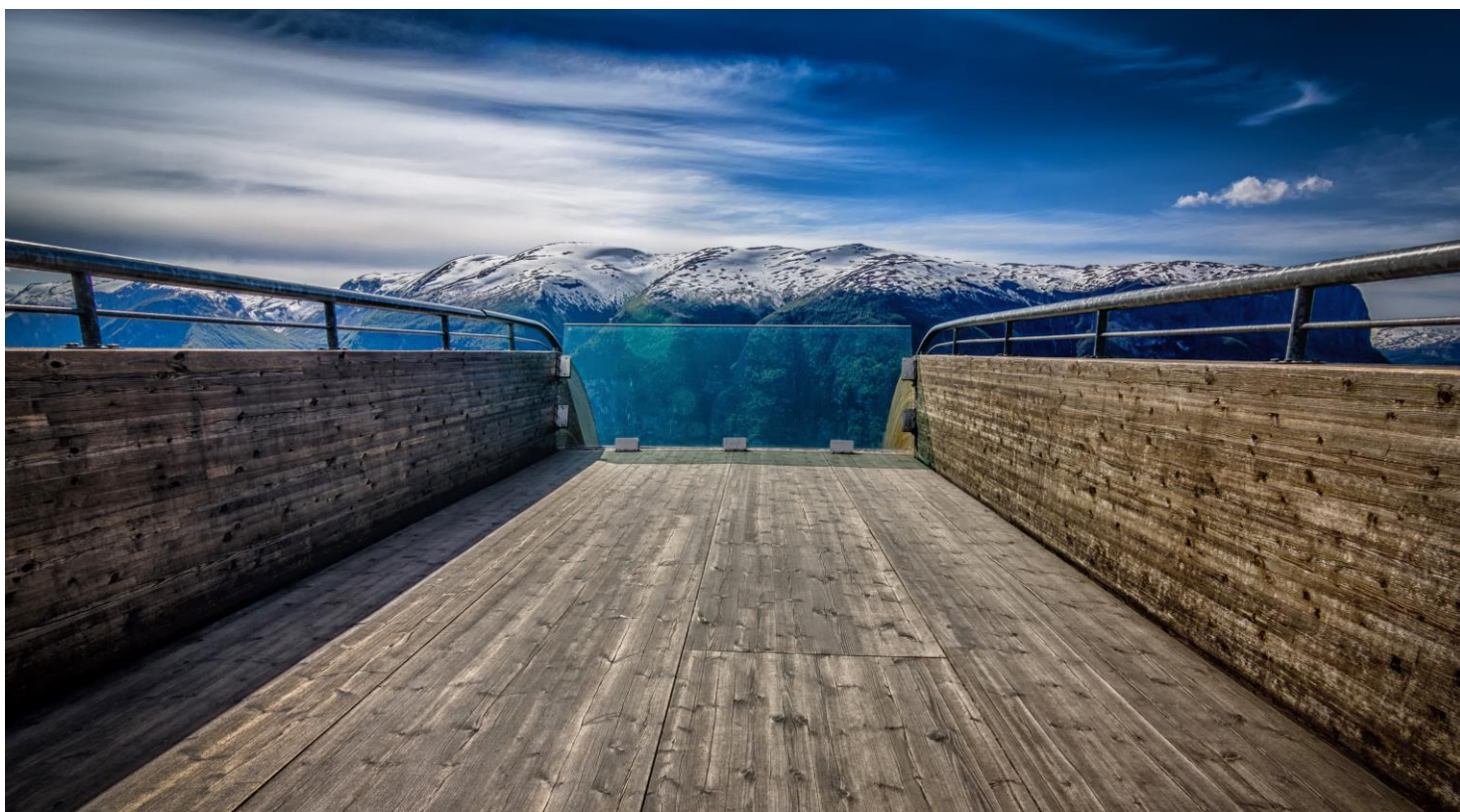
	Antall respondenter	Antall svar	Respondensrate
Tilsagn	265	136	51 prosent
Avslag	98	39	40 prosent

Respondentrate ved spørreundersøkelsene, 2017-søknadene

	Antall respondenter	Antall svar	Respondensrate
Tilsagn	188	118	63 prosent
Avslag	134	59	44 prosent
Ikke søkt	224	56	25 prosent

Respondentrate ved spørreundersøkelsene, 2016-søknadene

	Antall respondenter	Antall svar	Respondensrate
Tilsagn	141	91	65 prosent
Avslag	191	99	52 prosent

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et medarbeidereiet konsultentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked. Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt. Alle offentlige rapporter fra Menon er tilgjengelige på vår hjemmeside www.menon.no.

+47 909 90 102 | post@menon.no | Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo | menon.no